

EKONOMIJA SREĆE - TEORIJSKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI

Bošnjak, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:554999>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij (*Financijski menadžment*)

Marija Bošnjak

EKONOMIJA SREĆE – TEORIJSKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij (*Financijski menadžment*)

Marija Bošnjak

EKONOMIJA SREĆE – TEORIJSKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI

Završni rad

Kolegij: Vođenje i ekonomski razvitak

JMBAG: 1311028855

e-mail: marijab1201@gmail.com

Mentor: prof.dr.sc. Đula Borozan

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study (Financial management)

Marija Bošnjak

**ECONOMY OF HAPPINESS - THEORETICAL AND
EMPIRICAL ASPECTS**

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Marija Bošnjak

JMBAG: 1311028855

OIB: 91499737182

e-mail za kontakt: marijab1201@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni preddiplomski studij, smjer Financijski menadžment

Naslov rada: Ekonomija sreće – teorijski i empirijski aspekti

Mentor/mentorica završnog rada: prof.dr.sc. Đula Borožan

U Osijeku, 6. rujna 2021. godine

Potpis Marija Bošnjak

Ekonomija sreće – teorijski i empirijski aspekti

SAŽETAK

Predmet ovog završnog rada je ekonomija sreće, relativno nov pojam u ekonomiji kojem se u posljednjih nekoliko godina pridaje veliki značaj. Sreća je još od davnina bila predmet istraživanja prvenstveno psihologije, no u posljednje vrijeme sve više se pitanjem sreće bavi i ekonomija. Ekonomija sreće je novo ekonomsko područje koje u odnos stavlja materijalno blagostanje građana neke zemlje i subjektivni doživljaj vlastitog života. Upravo taj subjektivni doživljaj vlastitog života odnosi se na sreću općenito, a ekonomisti upravo žele prikazati kako na sreću u globalu djeluju i subjektivni, ali i objektivni aspekti blagostanja. U posljednjih nekoliko godina sve više se analiziraju različite mjere blagostanja pojedinca. Razlog tomu je što bruto domaći proizvod (BDP) više nije smatran najpouzdanijom mjerom za određivanje sreće i blagostanja ljudi. Naime, postoji niz drugih aspekata, osim ekonomskog, koje pozitivno utječu na povećanje blagostanja i sreće ljudi. Temeljni je cilj ovog završnog rada objasniti što sve utječe na blagostanje i kvalitetu života građana neke zemlje, a kako bi se taj cilj mogao ostvariti, bit će analizirani različiti aspekti objektivnog i subjektivnog blagostanja. U konačnici, svrha ovog rada je izvesti zaključak o tome što sve, u globalu, utječe na sreću građana neke zemlje, odnosno koji su to aspekti koji na istu utječu. Također je cilj ovog rada istražiti je su li Hrvati sretan narod i na čemu bi trebali poraditi kako bi poboljšali svoju situaciju po pitanju sreće.

Ključne riječi: sreća, blagostanje, ekonomija sreće, BDP, indeksi sreće

Economy of happiness - theoretical and empirical aspects

ABSTRACT

The subject of this final paper is the economics of happiness, a relatively new concept in economics which has been given considerable importance in the last few years. Happiness has primarily been the subject of research in psychology for a long time, but recently the issue of happiness has been more frequently addressed in economics. The economics of happiness is a new economic field that puts in relation the material well-being of the citizens of a country and the subjective experience of one's own life. It is this subjective experience of one's own life that relates to happiness in general, and economists want to show how happiness is in general affected by both subjective and objective aspects of well-being. In the last few years, various measures of individual well-being have been increasingly analyzed. The reason is that gross domestic product (GDP) is no longer considered the most reliable measure for determining people's happiness and well-being. As a matter of fact, there are a number of other aspects, apart from the economic ones, which have a positive effect on increasing the well-being and happiness of people. The main goal of this final paper is to explain everything that affects the well-being and quality of citizens' life, and in order to achieve this goal, various aspects of objective and subjective well-being will be analyzed. In the end, the purpose of this paper is to draw a conclusion about the effects on the happiness of the citizens of a country in general, that is, about the aspects that affect it. The aim of this paper is also to investigate whether Croats are happy people and what they should work on to improve their situation when it comes to happiness.

Keywords: happiness, well-being, economy of happiness, GDP, indices of happiness

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA	1
1.2. CILJ I SVRHA RADA	1
1.3. STRUKTURA RADA I METODOLOGIJA	1
2. SREĆA – POJMOVNO ODREĐENJE	2
2.1. ŽIVOTNI STANDARD I KVALITETA ŽIVOTA	4
2.2. KVALITETA ŽIVOTA U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
2.3. EKONOMIJA SREĆE	6
2.3.1. Ekonomski rast.....	6
2.3.2. Ekonomski razvoj	8
2.3.3. Globalizacija	12
3. BLAGOSTANJE	14
3.1. OBJEKTIVNO BLAGOSTANJE	14
3.1.1. BDP kao indikator kvalitete života	14
3.1.1.1. Ograničenja u primjeni BDP-a.....	16
3.1.1.2. Nedostaci BDP-a – SWOT analiza.....	17
3.1.1.3. Paradoks sreće	18
3.1.2. Neekonomski indikatori blagostanja.....	20
3.1.2.1. Indeks ljudskog razvoja - HDI	20
3.1.2.2. Pravi indikator progresa - GPI.....	22
3.1.2.3. Indeks ekološke održivosti – ESI.....	23
3.1.2.4. Milenijski ciljevi razvoja.....	24
3.1.2.5. Ciljevi održivog razvoja – SDGs.....	25
3.1.2.6. Ekološki otisak - EF.....	26
3.2. SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE	27
3.2.1. Bruto nacionalna sreća	28
3.2.2. Svjetska baza sreće.....	29
4. IZVJEŠĆE O SREĆI	30
4.1. ANALIZA INDEKSA SREĆE U HRVATSKOJ	30
4.1.1. Hendačov indeks optimizma (HIO).....	30
4.1.2. Nacionalni indeks sreće (NIS)	31
4.2. ANALIZA INDEKSA SREĆE U SVIJETU	32
4.3. USPOREDBA KVALITETE ŽIVOTA U EU I HRVATSKOJ	34
5. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	39
POPIS PRILOGA	43

1. Uvod

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog rada je ekonomija sreće. Sreća je pojam kojim se u posljednjih nekoliko godina sve više bavi ekonomija. Razlog tomu je upravo taj što bruto domaći proizvod, skraćeno BDP, više nije najpouzdanija mjera za određivanje blagostanja pojedinaca. Upravo zato što BDP ne može prikazati blagostanje ljudi u potpunosti, ekonomisti su počeli istraživati što to ljude, osim visine dohotka, čini sretnima. Zbog toga su kreirani različiti indeksi kojima je u cilju prikazati koje sve komponente utječu na povećanje objektivnog, ali i subjektivnog blagostanja ljudi.

1.2. Cilj i svrha rada

Cilj rada je objasniti što sve utječe na blagostanje, kvalitetu života i u konačnici na sreću građana neke zemlje. Kako bi se cilj rada ostvario, detaljno će biti analizirane mjere objektivnog i subjektivnog blagostanja.

Svrha rada je upoznati na koje sve načine pojedinac, ali i država mogu utjecati na povećanje blagostanja i kvalitete života. Također, svrha rada je upoznati čitatelje s problematikom pojma ekonomije sreće, te prikazati usporedbu kvalitete života u Europskoj uniji (EU) i u Hrvatskoj.

1.3. Struktura rada i metodologija

Rad se sastoji od dva dijela. Prvi dio rada odnosi se na teorijski dio, dok se drugi odnosi na empirijski dio.

U teorijskom dijelu rada razradit će se pojmovi sreće, kvalitete života, a potom će se definirati i ekonomija sreće. Kod poglavlja ekonomije sreće definirat će se sam pojam, te će se objasniti utjecaj ekonomskog rasta, razvoja i globalizacije na blagostanje građana neke zemlje. Kod objektivnog blagostanja detaljnije će se objasniti BDP, njegova ograničenja, te na koji način BDP utječe na kvalitetu života i sreću pojedinca. Također će se objasniti i Easterlinov paradoks, poznatiji pod nazivom paradoks sreće. Osim BDP-a kao ekonomskog indikatora blagostanja, objasnit će se i neki neekonomski indikatori blagostanja, poput indeksa ljudskog razvoja. Kod subjektivnog blagostanja objasnit će se pojmovi bruto nacionalne sreće i svjetske baze sreće kao mjere koje doprinose povećanju subjektivnog blagostanja pojedinca, ali i države u cjelini.

U empirijskom dijelu rada istražit će se sreća u Hrvatskoj uz pomoć indeksa sreće. Točnije, analizirat će se Hendlav indeks optimizma i Nacionalni indeks sreće te će se utvrditi jesu li građani Hrvatske zadovoljni svojim životom i jesu li u konačnici sretan narod. Potom će se

analizirati indeksi sreće u svijetu, te će se prikazati koje su to najmanje sretne zemlje, a koje najsretnije zemlje svijeta. Na samom kraju provede će se usporedba kvalitete života u zemljama Europske unije i Hrvatskoj.

Metode istraživanja koje će biti korištene u ovome radu su: metoda deskripcije te statistička i komparativna metoda. Metoda deskripcije koristit će se prilikom određenja pojmova koji su povezani s predmetom istraživanja ovog završnog rada. Primjerice, metoda deskripcije koristit će se kako bi se što jasnije prikazalo što je to ekonomija sreće, BDP, indeksi sreće i slični pojmovi. Statistička i komparativna metoda će se koristiti prilikom usporedbe zemalja Europske unije i Hrvatske kod određivanja razine kvalitete života. Komparativna metoda će se koristiti, primjerice, prilikom rangiranja najmanje sretnih i onih najsretnijih zemalja svijeta. Statistička metoda koristit će se prilikom prikazivanja financijske situacije i općenitog zadovoljstva životom građana Europske unije.

2. Sreća – pojmovno određenje

Što je sreća? Pitanje je koje si ljudi često tijekom života postavljaju. Je li sreća bogatstvo odnosno novac, ili je sreća subjektivan osjećaj kojeg svaki pojedinac doživljava na drugačiji način? Mnoštvo je definicija sreće, no uistinu ne postoji ona univerzalna definicija koja će vrijediti za sve. Svaki pojedinac sreću doživljava na posve individualan način.

Citat poznatog njemačkog filozofa Arthura Schopenhauera glasi: „Ljudi se hiljadu puta više trude da steknu materijalno nego duhovno bogatstvo, mada je sasvim sigurno, da našu sreću stvara ono što jesmo, a ne ono što imamo“ (Schopenhauer, 2021).

Ovo je samo jedan od mnogobrojnih autora koji je pokušao interpretirati sreću. Baš kako kaže Schopenhauer, ljudi sreću traže u pogrešnim stvarima, odnosno u materijalnom bogatstvu. No, jesu li ljudi uistinu sretni samo kada imaju puno novaca ili je sreća ipak ono što jesmo? To bi mogla biti retorička pitanja, iz razloga što ljudi ne znaju odgovor na takva pitanja ili se pak odgovori razlikuju od osobe do osobe.

Svaka osoba sreću interpretira na svoj način, odnosno svaki pojedinac ima svoju definiciju sreće. Za nekoga je sreća novac, karijera, materijalne stvari, dok je za neke pojedince to zdravlje, obitelj, prijatelji, duhovnost, mir i slično. Baš zbog tih aspekta gledanja na sreću konačna definicija sreće ne postoji.

Sreća je predmet izučavanja psihologije, sociologije, neurologije, religije, filozofije, umjetnosti, ali i ekonomije (Freimann, 2020). Prije nego se uopće i krene analizirati ekonomija sreće,

odnosno tema ovog završnog rada, treba se navesti i poneka od mnoštva različitih definicija sreće te objasniti izvore sreće. Morris (2005), engleski pisac i zoolog, u svojoj knjizi *Što je sreća?* naveo je neke od poznatih definicija sreće.

„Sreća je dobro zdravlje i loše pamćenje.“ Sokrat

„Sreća...nikoga od nas ne vodi istim putem.“ Charles Caleb Colton

„Sreća je u malim stvarima.“ John Ruskin

„Sreća je bogatstvo i moć.“ Gahan Wilson

Svaka od tih definicija se u potpunosti razlikuju, ali i međusobno nadopunjuju.

Morris (2005) je rekao kako je sreća ono prolazno emocionalno stanje koje se obično zove „biti sretan“. On smatra da kada se pregleda cijeli niz mogućnosti, tek tada se može shvatiti sreća ili, kako Morris kaže, taj složeni fenomen.

Prema mišljenju ovog autora, „pravu prirodu sreće često pogrešno razumijemo. Često je brkamo sa zadovoljstvom, ugodom ili smirenošću uma“ (Morris, 2005:11). U svojoj knjizi Morris (2005) navodi razliku između ugone i sreće. Ugodu interpretira kao raspoloženje u kojem je život dobar, dok za sreću kaže da je osjećaj koji osoba doživljava kada život odjednom postane bolji. „U trenutku kada nam se dogodi nešto divno, nastaje bujica emocija, osjećaj intenzivne ugone, eksplozija čistog užitka, i u tom smo trenutku sretni. Nažalost, taj trenutak ne traje dugo. Intenzivna sreća je prolazni, privremeni osjećaj“ (Morris, 2005:11).

Sreća se, prema Morris (2005: 25-88) može podijeliti na:

- ciljanu sreću
- kompetitivnu sreću
- kooperativnu sreću
- genetsku sreću
- senzualnu sreću
-
-
-
- slučajnu sreću.

Za kraj uvodnog dijela o sreći, bitno je naglasiti kako se pojam sreće može poistovjetiti sa zadovoljstvom života kod pojedinca. Diener (2006), kako je navedeno u radu Brkljačić i dr.

(2010:190) definira zadovoljstvo životom kao izvješće o tome kako pojedinac ocjenjuje i vrednuje svoj cjelokupni život. Ono se može promatrati kao globalna procjena, ali i kao zadovoljstvo različitim područjima života kao što su, primjerice, zdravlje, posao, dokolica, socijalni i obiteljski odnosi.

2.1. Životni standard i kvaliteta života

Prije nego se dotakne sama tema ovog završnog rada, odnosno prije nego se krene u analiziranje ekonomije sreće bitno je prokomentirati što sve utječe na istu.

Životni standard se odnosi, prije svega, na ukupnost materijalnih, ali i društvenih uvjeta koji omogućavaju pojedincu određeni način života. U te uvjete mogu se ubrajati, primjerice, stan, odjeća, prehrana, zadovoljenje kulturnih potreba, zdravstvo, obrazovanje i slično (Rječnik.com, 2021). Osim toga, životni standard uključuje i osnovne materijalne čimbenike kao što su BDP, životni vijek i ekonomske prilike. Može se reći da je životni standard veoma usko povezan s kvalitetom života, što također može uključivati čimbenike kao što su ekonomska i politička stabilnost, politička i vjerska sloboda, kvaliteta okoliša, klima i sigurnost (Freimann, 2020).

Životni standard može se pripisati objektivnim, ali i subjektivnim aspektima koji utječu na sreću, odnosno životni standard može se interpretirati kao materijalna situacija pojedinca, grupe ili nacije. Osim te osnovne definicije životnog standarda koja podrazumijeva objektivno blagostanje, bitno je naglasiti kako se životni standard odnosi i na društveni život koji pripada subjektivnom blagostanju pojedinca. Kvaliteta života je, pak pojam koji se koristi u različitim strukama u različitome značenju. Definicija kvalitete života u ekonomiji označavala bi ukupnost materijalnih i društvenih uvjeta koji omogućavaju određeni način života (Enciklopedija.hr, 2020). Ono što se podrazumijeva pod kvalitetom života su subjektivna dobrobit, optimizam, zdravlje, životni standard i značajke oskudice, ravnoteža između posla i privatnog života (Eurofound, 2016). Prema Frajman Ivković (2012:17) kvaliteta života označava stupanj u kojem ljudski život ima poželjna obilježja, ponekad s naglaskom na vanjske uvjete kao što su ekološki uvjeti ili visina prihoda pojedinca, a ponekad s naglaskom na unutarnje uvjete kao na primjer osjećaj sreće i životno zadovoljstvo. Krizmanić i dr. (1989), kako navodi Frajman Ivković (2012:17), kvalitetu života objašnjavaju kao subjektivni doživljaj vlastitog života određen objektivnim okolnostima u kojima osoba živi, karakteristikama ličnosti koje utječu na doživljavanje realnosti i specifičnim životnim iskustvima te osobe.

Kvaliteta života također se odnosi na stupanj zadovoljstva i blagostanja pojedinaca hranom, zaposlenjem, sigurnosti, obrazovanjem i ostalim sastavnicama koje utječu na istu. Prije svega

kvaliteta života ne mora nužno biti određena bogatstvom i blagostanjem, ako su zadovoljene osnovne životne potrebe, one ne moraju biti dovoljan uvjet kvalitete života, odnosno ljudi ne mjere svoju kvalitetu života samo prema materijalnom bogatstvu i prihodima, već da bi život pojedinca bio potpun, potrebno je ispuniti i subjektivne aspekte kao što su zdravlje, sigurnost, obitelj, prijateljstvo i slično (Freimann, 2020).

2.2. Kvaliteta života u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Eurostata za 2016., portal Poslovni.hr (2018) navodi da se Hrvatska po pitanju kvalitete života našla u samom europskom vrhu po druženju s bližnjima, bavljenju tjelesnom aktivnošću i osjećaju sigurnosti.

Poslovni.hr (2018) ističe kako većinu slobodnog vremena Hrvati odvajaju na druženje s obitelji, a prema podacima Eurostata trećina stanovnika Hrvatske, točnije 29,7 %, druži se s obitelji svakoga dana. Taj iznos je za 13 % viši u odnosu na europske prosjeke.

Hrvatska također prednjači ispred Europe i po pitanju tjelesnih aktivnosti. Prema podacima Eurostata, čak 85,7 % stanovnika Hrvatske odabire hodanje, 30,2 % stanovnika odabire vožnju biciklom kao tjelesnu aktivnost, dok 21,6 % ide na aerobik (Poslovni.hr, 2018).

„Jednako kao i u slučaju zdravlja, ni sigurno radno mjesto nije jamstvo kvalitetnog života, ali svakako ima utjecaj na više aspekata života, a pridonosi i razini zadovoljstva“ (Poslovni.hr, 2018). Posljednji podaci o stopi nezaposlenosti u EU za 2020. godinu smještaju Hrvatsku iznad europskog prosjeka. U EU ona iznosi 7,2 posto, a u Hrvatskoj 9,2 posto (hzz.hr, 2021).

Na temelju objavljenih podataka Eurostata, Poslovni.hr (2018) navodi kako je Hrvatska u samom europskom vrhu i po pitanju sigurnosti. Tek 3 % stanovnika se izjasnilo kako se suočavalo s problemima kriminala i nasilja, dok je prosjek za EU daleko viši i iznosi 13%. Zbog tako niskog postotka Hrvatska se svrstava među najsigurnije zemlje u EU.

Na temelju podataka objavljenih na stranici Eurostata za 2016., Freimann (2020:6) navodi da se po pitanju putovanja, odlazaka na kulturna i sportska zbivanja i pohađanje tečajeva povezanih s hobijima Hrvatska našla u europskom začelju. Što se tiče putovanja, oko 58% osoba živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora. Manje od pola stanovnika Hrvatske, točnije oko 44 %, samo jedanput godišnje odlaze na kulturna i sportska zbivanja, dok je prosjek za EU oko 67 %. Što se tiče pohađanja tečajeva, samo 4,5% stanovništva Hrvatske to čini u slobodno vrijeme, dok će se u EU za pohađanje tečajeva odlučiti oko 11% stanovnika.

Iz prethodno rečenog može se zaključiti kako bi Hrvatska svakako trebala poraditi na nekim aspektima koji utječu na povećanje kvalitete života. Kako bi kvaliteta života u Hrvatskoj bila na višoj razini nužno je poraditi na visini dohotka kako bi si svaka obitelj mogla priuštiti putovanja, te povećati zanimaciju za kulturna zbivanja i pohađanje raznoraznih tečajeva.

2.3. Ekonomija sreće

Sreća je fenomen kojeg se istražuje od davnina. Prvenstveno su sreću istraživali psiholozi, no u novije vrijeme sve više taj fenomen istražuje i ekonomija. Prema Husnjak (2011) pojam ekonomija sreće podrazumijeva povezanost između materijalnog bogatstva i subjektivnog blagostanja, odnosno sreće. Brojni su razlozi zašto ekonomiju zanima sreća, a jedan od bitnijih razloga je taj što na sreću pojedinaca ne utječu samo subjektivni aspekti, već utječu i oni objektivni, kao što je BDP. Ekonomija sve više istražuje pojam sreće upravo zato što BDP samo do određene razine utječe na blagostanje i sreću pojedinca. O BDP-u kao objektivnom blagostanju bit će riječ u sljedećem poglavlju, gdje će se detaljno obraditi taj pojam. Može se reći kako je ekonomija sreće grana ekonomije koja stavlja u odnos ukupno zadovoljstvo životom, tj. kvalitetu života i ekonomski output odnosno BDP. Taj odnos se može analizirati na način da se kombiniraju različite discipline i područja društvenih znanosti (Husnjak, 2011).

Može se reći kako je ekonomija sreće širok pojam kojeg se može analizirati kroz različite aspekte. U nastavku će biti naglašene povezanosti između ekonomije sreće i ekonomskog rasta i razvoja, te globalizacije kao aspekta koji se također može povezati uz blagostanje stanovnika neke zemlje.

2.3.1. Ekonomski rast

Ekonomski rast i razvoj samo su jedni u nizu koji utječu na blagostanje pojedinca i društva te su sukladno tome predmetom izučavanja ekonomije sreće. Prema Borožan (2016:3) ekonomski rast se odnosi na povećanje potencijalne proizvodnje neke zemlje, širenje ekonomskih kapaciteta privrede i povećanje granica proizvodnih mogućnosti. Sve to u konačnici se reflektira u porastu BDP-a, a utječe i na jednu dimenziju sreće, objektivno blagostanje ljudi. U sklopu ekonomskog rasta važno je spomenuti Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine koja mu pridaje posebnu pozornost. Nacionalna razvojna strategija RH predstavlja krovni dokument i sveobuhvatni akt strateškog planiranja kojim se dugoročno usmjerava razvoj društva i gospodarstva u svim važnim pitanjima za Hrvatsku (Narodne-novine, 2021). Vizija Hrvatske 2030. glasi: „*Hrvatska je u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve*“ (Hrvatska2030.hr, 2021). Da bi se navedena

vizija mogla ostvariti važno je postizanje strateških ciljeva kroz sljedeća četiri razvojna smjera (Hrvatska2030.hr, 2021):

1. održivo gospodarstvo i društvo
2. jačanje otpornosti na krize
3. zelena i digitalna tranzicija
4. ravnomjeran regionalni razvoj.

„Utvrđeni razvojni smjerovi i strateški ciljevi trebaju pridonijeti tome da Hrvatska što bolje iskoristi svoje potencijale, da se otklone gospodarske i društvene štete prouzročene globalnom krizom i potakne što brži oporavak Hrvatske. Pritom su uzeti u obzir ciljevi postavljeni u okviru Europskog zelenog plana i Europskog teritorijalnog programa 2030. Sve to bit će temelj održivom, uključivom i inovativnom razvoju Hrvatske, uz postizanje otpornosti društva i gospodarstva na globalne krize“ (Europski-fondovi.eu, 2021).

Ekonomski rast je jedna od bitnih stvari koji utječu na objektivno blagostanje, a preko njega i na sreću svakog pojedinca neke zemlje. Ekonomski rast se mjeri stopom promjene BDP-a, no stopa BDP-a i nije najbolje mjerilo sreće. Zato je važno ispitati i istražiti koji su to još aspekti koji utječu na sreću pojedinaca.

Kod ekonomskog rasta još je bitno spomenuti i dimenzije ljudskog kapitala iz razloga što svaka od tih dimenzija doprinosi ne samo ekonomskom rastu, već i poboljšanju blagostanja pojedinca. No, prije navođenja istih, treba definirati što je to zapravo ljudski kapital. Ljudski kapital su „znanje, vještine, kompetencije te karakteristike koje posjeduju pojedinci, a koje potpomažu stvaranje osobnog, društvenog i ekonomskog blagostanja“ (OECD, 2016. navedeno u Borozan, 2016:7). Dimenzije ljudskog kapitala su (World Economic Forum, 2013):

1. obrazovanje
2. zdravlje
3. radna snaga
4. podupiruće okruženje.

Kao što je već rečeno, svaka od tih dimenzija na neki način doprinosi stvaranju boljeg i kvalitetnijeg objektivnog, ali i subjektivnog blagostanja pojedinca, grupe ili nacije. Kako bi se održavao kontinuirani ekonomski rast, iznimno je važno imati obrazovane ljude s mnoštvom iskustava, talenata i znanja koji će time kroz rad svakako doprinijeti zemlji u kojoj se nalaze, ali i sebi. Također, bitna sastavnica ljudskog kapitala je i zdravlje stanovnika neke zemlje, koje

se prije svega odnosi na fizičko, ali i na mentalno zdravlje. Zadnja dimenzija ljudskoga kapitala je podupiruće društvo. Iznimno je važno da svaki pojedinac u svome okruženju, na poslu, u mjestu kojem živi i na kraju u državi ima osjećaj da ga netko cijeni i podupire. U takvom zdravom i kvalitetnom okruženju razvijaju se razne nove ideje, inovacije, talenti, a to sve itekako doprinosi blagostanju i sreći. „Prema mjerenjima indeksa ljudskog kapitala Svjetskog ekonomskog foruma za 2017. zemlje s najrazvijenijim ljudskim kapitalom su: Norveška, Finska, Švicarska, SAD, Danska, Njemačka, Novi Zeland, Švedska, Slovenija i Austrija. Hrvatska se nalazi na 37. mjestu među 130 zemalja, što je solidno u globalnim okvirima, ali relativno loše u okvirima Europske unije“ (Perković, 2017).

U sklopu ekonomskog rasta važno je spomenuti i socijalni kapital iz razloga što je za postizanje što većeg blagostanja bitno održati povjerenje između pojedinaca te poštivanje normi. „Socijalni kapital skup je osobina koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i kooperativnost unutar društvene zajednice“ (Štulhofer, 2005, navedeno u Borozan, 2016:8). Čine ga veze između pojedinaca, odnosno društvene mreže i norme uzajamnosti i povjerenja koje iz njih nastaju (Putnam, 2000, navedeno u Borozan, 2016:8). Važno je poštivanje normi kako bi sustav i država u kojoj pojedinac živi mogli normalno funkcionirati. Bez poštivanja normi nema kvalitetnog i zdravog okruženja. Zato je nužno da svaki pojedinac na taj način doprinese kvaliteti okruženja u kojem živi kako bi svi skupa, u konačnici, bili zadovoljni i sretni.

Što se tiče koristi ekonomskog rasta za pojedinca, a potom i za populaciju, one su brojne. Najvažnija korist ekonomskog rasta je upravo porast objektivnog blagostanja odnosno životnog standarda kroz porast plaća i otvaranja novih radnih mjesta, te naravno porast subjektivnog blagostanja.

2.3.2. Ekonomski razvoj

Kao što je već navedeno, postoje brojni aspekti koji djeluju na blagostanje građana neke zemlje. Prethodno je već objašnjen utjecaj ekonomskog rasta, a u nastavku će biti razmatran utjecaj ekonomskog razvoja na blagostanje.

Ekonomski razvoj je vrlo složen proces međusobno povezanih promjena ekonomskih veličina i njihovih strukturnih odnosa koji dovodi do rasta proizvodnje, dohotka i bogatstva radi punijega zadovoljavanja potreba ljudi i rasta individualnog i društvenog blagostanja (Enciklopedija.hr, 2021). Postoje brojne definicije ekonomskog razvoja, a prethodno navedenu

može se smatrati nekakvom glavnom definicijom. U nastavku slijede još neke interpretacije ekonomskog razvoja.

Prema Senovu pristupu, odnosno pristupu mogućnosti, razvoj ne bi trebao biti fokusiran samo na dohodak pojedinca, nego bi trebali, također, biti u fokusu i neki drugi čimbenici koji utječu na kvalitetu života neke osobe (Borozan, 2016:15).

Definicija ekonomskog razvoja iz 1970-te pretpostavlja reduciranje ili eliminiranje siromaštva, nejednakosti i nezaposlenosti unutar ekonomije koja ima u cilju ostvarivati ekonomski rast i razvoj kroz neekonomske društvene indikatore (Borozan, 2016:15). Podjela ekonomskih i neekonomskih čimbenika slijedi u nastavku.

Ekonomski čimbenici su (Borozan, 2016:15):

- kapital
- rad
- prirodni resursi
- tehnologija
- etablirana tržišta.

Neekonomski čimbenici su (Borozan, 2016:15):

- stavovi prema životu i radu
- javne i privatne strukture
- kultura i tradicije
- pravo vlasništva
- integritet državnih agencija.

Svi ti nabrojani ekonomski i neekonomski čimbenici doprinose ekonomskom razvoju, ali i u konačnici poboljšanu kvalitete života i blagostanja svih građana neke zemlje.

Prema definiciji Svjetske banke iz 1991. godine izazov razvoja je unaprijediti kvalitetu življenja, što dalje podrazumijeva veće dohotke pojedinaca, bolje i kvalitetnije obrazovanje, veće zdravstvene standarde, manje siromaštva, čišći okoliš te više individualnih sloboda (Borozan, 2016:15).

Sve prethodno navedeno u globalu utječe i na objektivno, ali i na subjektivno blagostanje svih građana, što dalje rezultira kvalitetnom ostvarenju ciljeva ekonomskog razvoja, ali i ciljeva

ekonomije sreće. Točnije, ekonomija sreće nije samo usmjerena na ostvarivanje materijalnoga bogatstva kroz povećanje BDP-a neke zemlje, nego i na čovjekovo subjektivno blagostanje.

U sklopu ekonomskog razvoja, neizostavno je analizirati i pojam održivog razvoja iz razloga što se ostvarenjem koncepta održivog razvoja pozitivno utječe na blagostanje pojedinca. Kao i kod većine ekonomskih pojmova, i pojam održivog razvoja ima mnoštvo različitih definicija. No, najčešće se može naići na općeprihvaćenu definiciju Lestera Browna. „Održivi razvoj jest razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istodobno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“ (Borić i dr., 2008:315). Koncept održivog razvoja prvi puta se spominje u UN-ovom izvješću „Naša zajednička budućnost“, a prijelomna točka kojom održivi razvoj postaje globalno prihvaćen bila je konferencija UN-a o okolišu i održivom razvoju, koja je održana 1992. godine u Rio de Janeiru, poznata pod nazivom „Earth Summit“ (Frajman-Jakšić i dr., 2010:468).

Tri su stupa održivog razvoja. Prvi stup se odnosi na ekonomsku sigurnost, gdje je glavni cilj osigurati ekonomski rast neke države. Socijalna pravednost drugi je stup održivog razvoja, a obuhvaća socijalnu osjetljivost, pravednost i raznolikost, a cilj joj je osigurati koheziju u društvu. Posljednji stup, ali ne i manje bitan, je ekološka ravnoteža, odnosno zaštita okoliša. Cilj zaštite okoliša je razumno korištenje prirodnih resursa koji nisu obnovljivi, te također, smanjenje onečišćenja okoliša. U posljednje vrijeme puno se više pažnje usmjerava upravo na zaštitu okoliša, jer su regenerativni kapaciteti prirode već podosta ugroženi (Borozan, 2016:17).

U nastavku slijedi prikaz stupova održivog razvoja.

Slika 1. Stupovi održivog razvoja

Izvor: Frajman Jakšić i dr., 2010.,

file:///C:/Users/Asus/Downloads/Pages_from_ek_vjesnik_10_2_12.pdf [pristupljeno: 2.7.2021.]

Sumarno, cilj koncepta održivog razvoja je unapređivanje kakvoće života, ostvarivanje socijalne dobrobiti i mira za sve, te očuvanje okoliša (Borozan, 2016:18).

Sve prethodno rečeno ne bi imalo smisla da se ne poveže s blagostanjem i srećom. Ekonomski rast, odnosno povećanje materijalnog bogatstva dugo je smatran najvažnijim ciljem ekonomske politike, sve do pojave koncepta održivog razvoja (Frajman-Jakšić i dr., 2010:470). Prema istoj autorici, pojavom tog multidimenzionalnog procesa glavni cilj više nije bio rast pod svaku cijenu, niti povećanje BDP-a, nego je njegov primarni cilj povećanje blagostanja građana neke zemlje.

Može se zaključiti kako niti ekonomski rast, niti ekonomski razvoj ne povećavaju blagostanje i sreću populacije u potpunosti. Ekonomija sreće nudi dobru alternativu mjerenja zadovoljstva i blagostanja ljudi, naspram svih ostalih grana ekonomije, iz razloga što stavlja u odnos i BDP kao vrstu objektivnog blagostanja, i sve odrednice subjektivnog blagostanja, koje su zapravo i ključne za održavanje kvalitete života ljudi na visokim razinama (Frajman-Jakšić i dr., 2010:471). Upravo koncept održivog razvoja nudi dobru podlogu za razvoj zdrave zajednice u kojoj je kvaliteta života i blagostanje njezinih građana ono najbitnije. Samim time doprinosi osvješćivanju pojedinaca, nacije i države koliko zapravo nije najvažniji cilj rast pod svaku cijenu, nego je primarni cilj upravo dobrobit i sreća svih građana. Bitno je spomenuti kako se ekonomija sreće temelji na pretpostavci da sreća ne ovisi samo o ekonomskim čimbenicima,

već i o drugim osobnim faktorima i širim vrijednostima u koje se, primjerice, može uvrstiti i kvaliteta okoliša (Frajman-Jakšić i dr., 2010:472). Zaključno, briga za okoliš i svjesnost ljudi kao krajnjih potrošača iznimno je važno, ne samo za okoliš koji je već ugrožen, nego i za sreću i blagostanje svih ljudi.

2.3.3. Globalizacija

Od ostalih aspekata koji utječu na blagostanje pojedinca važno je spomenuti globalizaciju. Globalizacija je proces kojemu je cilj ostvariti jedinstvenost i sveobuhvatnost svijeta (Lončar, 2005:92). To je socijalan proces koji je zahvatio cijeli svijet, a nastao je zbog raznih tehnoloških napredaka te povezivanja ljudi diljem svijeta. No, postoje brojne prednosti i nedostaci koji će biti razmotreni u nastavku.

Globalizacija sa sobom nosi brojne prednosti koje se mogu uočiti na kulturnom, političkom, gospodarskom i na religijskom području. Osnivanjem Ujedinjenih naroda ostvarena je globalizacija na političkome planu (Karlić, 2009:90). Kako navodi isti autor, preko te političke organizacije svijetom mogu upravljati i „mali“, ali i „veliki“ narodi. Također, Karlić navodi kako je i Europska unija jedan od primjera političke globalizacije, čiji je cilj ujediniti sve europske države, te stvoriti snažnu političku silu kao što je, primjerice SAD. Karlić (2009:90) smatra da je bitna prednost globalizacije i širenje gospodarskih uspjeha, te iznalaženje načina da se proizvede više hrane za siromašniji dio svijeta. Neizostavno je za spomenuti i razvoj Interneta, ali i općenito podizanje digitalnog svijeta na sve višu razinu. Brojni tehnološki napretci, kao što je već spomenuti Internet, utjecali su na povezivanje ljudi diljem svijeta na vrlo brz način. Internet omogućuje ljudima diljem svijeta da komuniciraju s drugim ljudima, da razmjenjuju ideje, stavove, razmišljanja, iskustva, znanje i mnoštvo toga što dovodi svakim danom sve više do razvoja ne samo pojedinca, nego i država diljem svijeta.

Ipak, uz brojne pozitivne strane globalizacije postoje i one malo manje dobre, odnosno negativne strane. U nastavku će biti navedene neke od njih.

„Veliki i moćni narodi u napasti su da iskorištavaju gospodarsku moć manjih naroda, kako bi ih podvrgli svojim ekonomskim i političkim opcijama. Za male narode postoji opasnost da se potpuno integriraju s velikima te da tako gotovo i nestanu. Svjesno ili nesvjesno, globalizacija briše razlike među narodima i ljudima, u odnosu na njihovu povijest, jezik i kulturu, tj. u odnosu na sve što jedan narod čini narodom i što treba i dalje čuvati“ (Karlić, 2009:90).

Karlić (2009:92) ističe kako je jedan od glavnih ciljeva globalizacije beskrajno povećavanje tržišta kako bi se omogućio rast proizvodnje. Dakle, napredak tehnologije postaje cilj

globalizacije, dok čovjek postaje sredstvo i pijun za ostvarivanje tih istih ciljeva globalizacije. Novi sustav vrijednosti koji nameće globalizirano društvo, čovjek prihvaća bez prevelikog otpora, odnosno prilagođava se, a da nije ni svjestan da se radi, kako kaže isti autor, o novoj vrsti terora i neslobode. „Na ovaj način rođeno je novo društvo, ni kapitalističko ni socijalističko. Ono je bitno usmjereno na ekonomski rast. Stvorena je i potpuno nova kultura u kojoj su se promijenili motivi i način življenja, a pomalo se izgubio i istinski smisao života“ (Karlić, 2009:92).

Također, bitno je spomenuti kako je posljedica globalizacije i sve veća nejednakost među narodima. Do nejednakosti među narodima došlo je zbog pojava multinacionalnih kompanija u kojima su koncentrirane velike količine kapitala. Time one predstavljaju prijatnu nekim manjim kompanijama, uključujući i lokalna poduzeća. Isto tako, primjer nejednakosti među zemljama su i države koje su postale ekonomske sile, čime su one preuzele vlast i moć nad onim zemljama koje nisu mogle biti dio globalizacije zbog raznih karakteristika (Warbletoncouncil, 2019).

Veliki problem koji je prouzročila globalizacija je i smanjenje zaposlenosti u razvijenim zemljama. Razlog tomu je što je radna snaga u nekim nerazvijenim zemljama postala pretjerano jeftina. Zbog toga mnoge kompanije prenose proizvodnju u te zemlje, time smanjujući mogućnost zapošljavanja u razvijenim zemljama gdje je prvotno postojala ta prenesena proizvodnja (Warbletoncouncil, 2019).

„Dodatno, globalizacijski proces uzrokovao je trajno onečišćenje okoliša. Razvojem industrije i povećanjem broja proizvodnih pogona došlo je do biološkog i biokemijskog onečišćenja vode, zraka i obradivog tla, što prije svega utječe na zdravlje ljudi, a onda i na kvalitetu života svih“ (Šakić, 2019:9).

3. Blagostanje

Do sada je već utvrđeno kako na sreću i kvalitetu ljudskog života utječu različiti ekonomski indikatori. Dakle, da bi kvaliteta života bila na visokoj razini, bitno je postići objektivno, ali i subjektivno blagostanje. U nastavku će prvo biti razmotreno objektivno blagostanje, te će se analizirati koje su to mjere koje pridonose rastu objektivnog blagostanja, a zatim će se obraditi i subjektivno blagostanje.

3.1. Objektivno blagostanje

„Objektivno blagostanje društva pretpostavlja postizanje i održavanje ekonomskog razvoja“ (Frajman Ivković, 2012:20). Iz toga razloga se često puta objektivno blagostanje poistovjećuje s ekonomskim razvojem, zbog čega se ta dva pojma koriste kao sinonimi. Pod pojmom ekonomskog razvoja, pa tako i objektivnog blagostanja, podrazumijeva se ukupnost outputa ekonomije ili dohotka po glavi stanovnika. Ipak, često se za objektivno blagostanje kaže kako je to ekonomsko blagostanje što nije u potpunosti ispravno s obzirom na to da ekonomski razvoj ovisi o ekonomskim, ali i neekonomskim indikatorima. U ekonomske indikatore koji utječu na objektivno blagostanje ubrajaju se BDP, stopa nezaposlenosti, stopa inflacije te saldo platne bilance (Frajman Ivković, 2012:20). Od nabrojanih ekonomskih indikatora bit će objašnjen i analiziran BDP, kao nekakav glavni indikator objektivnog blagostanja. Od neekonomskih indikatora objektivnog blagostanja bitno je razlikovati (Freimann, 2020:3):

- indeks ljudskoga razvoja
- pravi indikator progresa
- indeks ekološke održivosti
- milenijske ciljeve razvoja
- ciljeve održivog razvoja
- ekološki otisak.

U nastavku rada najprije će biti analiziran BDP kao ekonomski indikator objektivnog blagostanja, a potom će biti razmotreni prethodno navedeni neekonomski indikatori.

3.1.1. BDP kao indikator kvalitete života

Već je prethodno rečeno kako je BDP glavna mjera objektivnog blagostanja. Prema Ekonomskom rječniku (2021) BDP podrazumijeva vrijednost svih dovršenih roba i usluga koji su proizvedeni unutar jedne države u određenom vremenskom periodu, najčešće na kvartalnom, ali i godišnjem nivou. Bitno je istaknuti kako se BDP može izračunati i po glavi stanovnika čime se može dobiti jasnija slika o razvijenosti gospodarstva neke zemlje. „Budući da je BDP

pokazatelj koji se na cijelom svijetu računa na isti način, pomoću njega se mogu uspoređivati pojedine zemlje i njihov stupanj razvoja“ (Moj-bankar.hr, 2021). Može se reći kako je temeljna svrha izračunavanja BDP-a uvid u gospodarsku aktivnost neke zemlje, odnosno BDP olakšava uvid u razvoj i stupanj rasta gospodarstva neke države. Već je puno puta spomenuto kako je BDP mjera objektivnog blagostanja jedne države, iako u zadnje vrijeme takav pristup ima sve više kritika o kojima će biti riječ nešto kasnije. Osim što BDP upućuje na ekonomsko zdravlje, isto tako je i pokazatelj u kojoj fazi ekonomskog ciklusa se nalazi određeno gospodarstvo (Ekonomski rječnik, 2021).

BDP se izračunava kao zbroj osobne potrošnje (C), investicija (I), državne potrošnje (G) te neto izvoza (NX).

Svaka od navedenih komponenti ima svoje značenje koje će u nastavku biti objašnjeno kako bi se BDP bolje razumio.

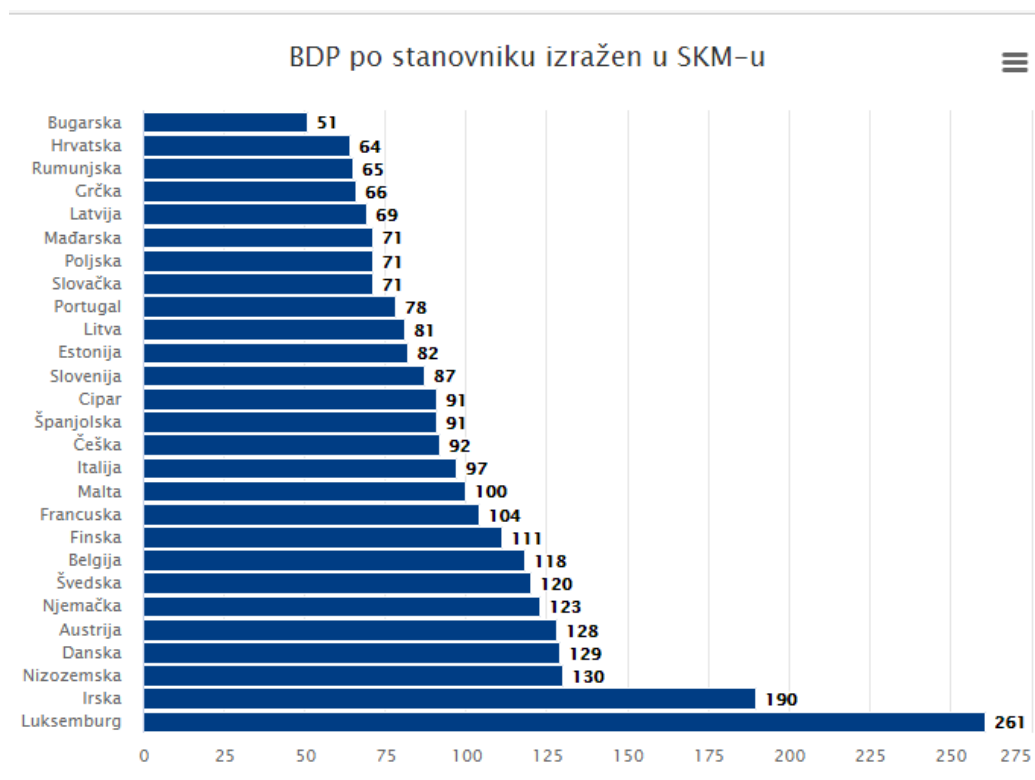
Osobna potrošnja odnosi se na potrošnju roba i usluga koje jedno kućanstvo koristi. Potrošnja robe se dalje može podijeliti na potrošnju trajnih i netrajnih dobara. U potrošnju trajnih dobara ubrajaju se dobra koja se neće izmjenjivati duži period, odnosno koja se neće izmjenjivati mjesecima pa čak i godinama. U netrajna dobra ubrajaju se ona koja će se koristiti kraći period, i koja će se jako brzo izmjenjivati. Tu spadaju, primjerice, hrana, piće, odjeća i slično. Što se tiče usluga one mogu biti raznovrsne, od zdravstvenih do instalacijskih usluga (Kuzmić, 2018:5).

„Ulaganja ili investicijska potrošnja je takva potrošnja kod koje se u budućnosti može očekivati priljev novca. Takve potrošnje su većinom kupnja stambenog prostora, nekretnina, zaliha te opreme“ (Kuzmić, 2018:5).

Pod pojmom državna potrošnja podrazumijeva se novac koji javni sektor troši na stjecanje dobara i pružanje usluga kao što su to, primjerice, obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita i slično (Pharoskc.com, 2021).

Zadnja komponenta odnosi se na neto izvoz. Neto izvoz je razlika između izvoza i uvoza, to jest kupnje domaćih proizvoda od strane stranaca i kupnje strane robe od strane domaćina (Kuzmić, 2018:5).

Na sljedećoj slici može se vidjeti usporedba BDP per capita za Hrvatsku i zemlje Europske unije za 2018. godinu.

Slika 2. BDP per capita u 2018. godini

Izvor: Europa.eu, 2018., https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/living_hr

[pristupljeno: 18.8.2021.]

SKM je akronim riječi standard kupovne moći. Riječ je o umjetnoj zajedničkoj referentnoj jedinici valute u kojoj se izražavaju agregati nacionalnih računa prilagođeni za razlike u razini cijena, pri čemu je omogućena usporedivost rezultata (eur-lex.europa.eu, 2015).

Na slici je, dakle, prikazan BDP po stanovniku izražen u SKM-u za 2018. godinu. Što se tiče Republike Hrvatske, njezin BDP per capita izražen u SKM-u iznosi 64, što ju stavlja na predzadnje mjesto na popisu zemalja EU27. Hrvatska je u boljoj poziciji samo u odnosu na Bugarsku. Iz grafikona je vidljivo kako Luksemburg zauzima prvo mjesto po veličini BDP per capita, dok ga svojim, također dosta visokim BDP-om po stanovniku, slijede Irska i Nizozemska.

3.1.1.1. Ograničenja u primjeni BDP-a

Prema Borozan (2019:36) BDP se ne bi trebao upotrebljavati kao jedina mjera blagostanja nekog društva, ili kao jedina mjera za usporedbu životnog standarda i kvalitete života. Simon Kuznets, tvorac BDP-a, je 1934. godine izjavio kako se o blagostanju jedne države i ljudi unutar nje teško može zaključiti samo na temelju nacionalnog dohotka. Borozan (2019:36) smatra da BDP ne može biti jedini pokazatelj blagostanja neke države zbog manjkavosti mjere, odnosno

isti sadrži stavke koje nisu korigirane ili uopće nisu uključene u njegov obračun, a imaju itekakvu ekonomsku vrijednost i trebale bi biti valorizirane u njemu na neki način. Jedan od primjera stavki koje nisu uključene u obračun BDP-a su netržišni proizvodi i usluge. Borozan (2019:36) navodi kako se pod tim pojmom podrazumijeva korisni proizvodi i usluge koje proizvode, odnosno pružaju kućanstva za svoje potrebe ili individue za potrebe neprofitnih organizacija. Tu se, primjerice, ubraja volonterski rad.

3.1.1.2. Nedostaci BDP-a – SWOT analiza

Već je prethodno rečeno kako je BDP mjera objektivnog blagostanja ljudi, prema tome utječe na kvalitetu života i sreću pojedinca samo do određenih granica. Prema Ralašić (2018:354) najbolji pokazatelj da BDP nije najprikladnija mjera sreće i kvalitete života je što se kvaliteta života može smanjiti čak i kad BDP neke zemlje raste. Visok BDP obično imaju najrazvijenije zemlje svijeta kod kojih, primjerice, zbog visokog stupnja zagađenja okoliša, prometnih gužvi i općenito klimatskih promjena isti ne utječe potpuno na kvalitetu života i sreću svojih stanovnika. Upravo to postojanje prednosti i nedostataka BDP-a kao mjere blagostanja upućuju na potrebu korištenja SWOT analize.

U nastavku rada bit će prikazana SWOT analiza BDP-a koja se sastoji od četiri kvadranta. Unutar svakog od njih postoji komponenta koja doprinosi ili govori protiv korištenja BDP-a.

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - jednostavan i univerzalan - dugo korišten u ekonomskoj politici - vremenski usporediv - prostorno usporediv - pozitivno korelira s nekim alternativnim mjerama 	<ul style="list-style-type: none"> - već prepoznate od SNA (npr. utjecaj eksternalija, eksternih događaja, neekonomski utjecaji i sl.) - neobuhvaćene stavke (npr. crna ekonomija, slobodno vrijeme, ljudska sloboda i sl.) - upitno obuhvaćene stavke (npr. amortizacija, prihodi za strance i sl.) - metodološki problemi kalkulacija (npr. nevidljive strukture, raspodjela prihoda, zdravstveni uvjeti i sl.)
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> - indikatori prilagodbe BDP-a - satelitski računi SNA - naklonost od strane relevantnih institucija 	<ul style="list-style-type: none"> - rastući troškovi ekonomskog rasta - nove mjere koje obuhvaćaju održivost

Slika 3. SWOT analiza BDP-a kao mjere blagostanja

Izvor: Frajman Ivković, 2012., http://www.efos.unios.hr/afrajman/wp-content/uploads/sites/49/2013/04/Doktorska-disertacija_Frajman-Ivkovic.pdf [pristupljeno:

5.7.2021.]

Iz prethodno navedene SWOT analize BDP-a kao glavne mjere određivanja blagostanja može se zaključiti kako ekonomsko blagostanje nije jamac kvalitetnog života i sreće, a zapravo ga se vrlo često tumači u tom kontekstu. Naravno, ljudi se općenito osjećaju bolje ako su materijalno bogatiji, no to nije dovoljno za blagostanje i sreću u potpunosti (Frajman Ivković, 2012:45). Da bi čovjek bio u potpunosti zadovoljan svojim životom i bio sretan, postoje mnogi drugi faktori koji bi trebali biti zadovoljeni. Dakle, osim materijalnog bogatstva za sreću i blagostanje ljudima su važni i odnosi s obitelji i prijateljima, zdravlje, podupiruća okolina i na poslu, ali i kod kuće, briga za okoliš, način na koji provode slobodno vrijeme i slično. Sve to u konačnici dovodi do onog pravog i potpunog blagostanja u punom smislu te riječi.

3.1.1.3. Paradoks sreće

Kao što je već rečeno, u današnje vrijeme je u većini država svijeta glavni cilj gospodarstva ostvariti ekonomski rast i povećati materijalno bogatstvo, odnosno imati što veći BDP. No, to ne bi trebalo biti tako. Djelovanje svakog gospodarstva i ekonomije trebalo bi biti više usmjereno podizanju kvalitetu života na visoku razinu, te učiniti ljude sretnijima. Budući da se u posljednjih nekoliko godina sve više BDP kritizira kao glavna mjera za određivanje blagostanja, a potiče se podizanje kvalitete života i sreće građana, bilo je nužno pronaći odgovarajuće mjere ljudskoga blagostanja i sreće, te zadovoljstva životom. Postoje dva cilja istraživanja sreće. Prema Borožan (2019:40) prvi cilj istraživanja sreće je odrediti koje su to determinante individualnog zadovoljstva životom, odnosno subjektivnog blagostanja, dok je drugi cilj objasniti međuzavisnost između ekonomskih outputa i rezultirajuće sreće ekonomskih subjekata. Borožan (2019:41) smatra da na makroekonomskoj razini istraživanje sreće je više usmjereno na drugi cilj, odnosno bavi se istraživanjem odnosa između ekonomskog rasta i sreće građana.

Sajter (2012) smatra kako je donedavno većina ekonomskih stručnjaka i analitičara smatrala kako je promjena prihoda najvažniji faktor koji utječe na sreću pojedinca i blagostanje društva u cjelini. Najveći dio napora ekonomista upravo je bio usmjeren ka povećanju materijalnoga bogatstva, odnosno povećanju prihoda.

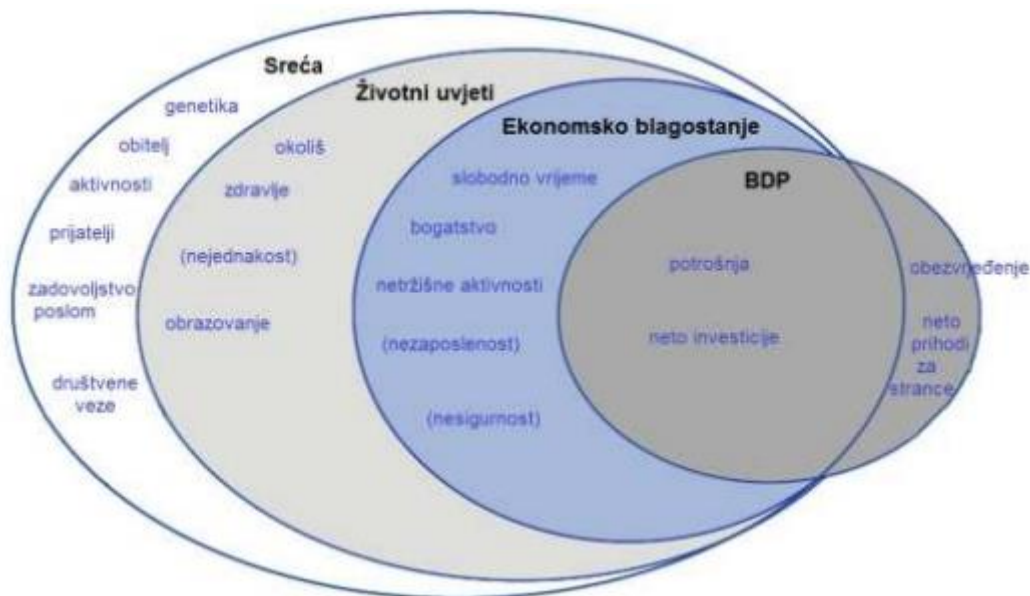
Prema Borožan (2019:41) osobito važan doprinos u razvoju ekonomije sreće dao je Richard Easterlin, američki ekonomist, za kojeg mnogi tvrde da je utemeljitelj ekonomije sreće. On je 1974. ustanovio kako povećanje prihoda ne mora nužno rezultirati srećom pojedinaca, čime je potaknuo mnoštvo novih istraživanja koja su većinom potvrdila ono što je Easterlin već ustanovio. „Pojava da povećanje prihoda ne vodi povećanju sreće od tada se naziva Easterlinovim paradoksom“ (Sajter, 2012). Borožan (2019:41) smatra kako je Easterlinovo

novo istraživanje koje je provedeno 2010. godine na skupini razvijenih zemalja, zemalja u tranziciji i u razvoju, potvrdilo postojanje paradoksa.

U sumarnom prikazu rezultata svog istraživanja Easterlin (2016.) je naveo četiri razloga zbog kojih je sreća bolja mjera od BDP-a (Easterlin, 2016, navedeno u Borozan, 2019:41):

- sreća je sveobuhvatnija mjera blagostanja od BDP-a;
- sreću procjenjuju ljudi čija se dobrobit i ocjenjuje, a ne „eksperti“ što je slučaj za BDP;
- sreća je mjera s kojom se ljudi mogu identificirati, dok je BDP apstrakcija koja ima malo osobnog značaja za pojedince;
- sreća je mjera koja uzima u obzir sreću svake osobe, i to samo jedanput, bez obzira bila ona siromašna, bogata, bolesna, zdrava, stara ili mlada.

Na sljedećoj slici su prikazani elementi koji utječu na sreću i blagostanje pojedinca.

Slika 4. Glavni elementi sreće i blagostanja pojedinca

Izvor: Deutsche Bank Research, 2006., https://www.researchgate.net/figure/The-many-elements-of-happiness-and-well-being-Source-Deutsche-Bank-Research-2006_fig3_277041688 [pristupljeno: 18.8.2021.]

Borozan (2019:41) ističe kako BDP mjeri samo jedan aspekt blagostanja, i to samo jedan aspekt ekonomskog, odnosno objektivnog blagostanja. Dakle, može se zaključiti kako BDP nije najpouzdanija mjera za određivanje blagostanja i sreće pojedinaca.

Sumirano prema Borozan (2019:38), informacije o promjenama BDP-a su itekako korisne informacije o napretku gospodarstva neke zemlje. Međutim, konačna ocjena blagostanja pojedinaca i društva općenito, ne treba biti bazirana isključivo na njima. Rezultati provedenih istraživanja pokazuju kako rast dohotka ne implicira nužno povećanje kvalitete života i veće blagostanje ljudi. Baš naprotiv, rezultati ukazuju na to da unatoč porastu životnog standarda ljudi nisu sretniji nego što su bili prije, primjerice 50 i više godina. Borozan (2019:38) navodi da isto tako rezultati pokazuju kako unatoč ekonomskom rastu postoje brojne negativne pojave u društvu koje itekako umanjuju kvalitetu života i nepovoljno utječu na blagostanje individua. U spomenute negativne pojave u društvu mogu se svrstati, primjerice, narušena kvaliteta okoliša, klima koja se mijenja na gore, povećanje društvenih i ekonomskih nejednakosti, i ono što je najgore raste broj siromašnih ljudi. Stoga bi svakom gospodarstvu trebalo biti u cilju težiti povećanju blagostanja za sve građane te održavanje kvalitete života na visokim razinama.

3.1.2. Neekonomski indikatori blagostanja

Kod poglavlja objektivnog blagostanja već je spomenuto kako ekonomski razvoj ovisi o ekonomskim, ali i neekonomskim indikatorima. Prema Freimann (2012:58) ekonomski indikatori su oni koji mogu direktno pratiti zbivanja u jednoj ekonomiji, odnosno iz „prve ruke“ govore o zdravstvenom stanju promatrane države. Neekonomski indikatori uključuju, primjerice, socijalne i političke aspekte. Od ekonomskih indikatora već je detaljno obrađen BDP, a u nastavku rada ukratko će se objasniti sljedeći neekonomski indikatori: indeks ljudskoga razvoja, pravi indikator progresa, indeks ekološke održivosti, milenijski ciljevi razvoja, ciljevi održivog razvoja i ekološki otisak (Freimann, 2020:3).

3.1.2.1. Indeks ljudskog razvoja - HDI

Prema Frajman Ivković (2012:64) indeks ljudskog razvoja, ili skraćeno HDI što dolazi od engleskih riječi Human Development Index, razvijen je 1990. godine kao mjera blagostanja i utjecaja ekonomske i javne politike na kvalitetu života ljudi. HDI osim što služi kao mjera za određivanje blagostanja ljudi, koristi se i za određivanje stupnja razvijenosti neke zemlje. Indeks ljudskog razvoja jest indikator kvalitete života, odnosno mjera progresa zemlje čija maksimalna vrijednost iznosi 1. HDI se sastoji od tri osnovne dimenzije ljudskoga razvoja, a to su (Human Development Report, 2010:13):

- dug i zdrav život
- obrazovanje
- pristojan životni standard.

Prva dimenzija odnosi se na očekivanu prosječnu duljinu života, druga dimenzija odnosi se na stopu pismenosti odraslih i stopu uključenosti u primarno, sekundarno i tercijarno obrazovanje, dok se treća dimenzija odnosi na bruto nacionalni prihod po stanovniku (Frajman Ivković, 2012:65).

Na sljedećoj slici prikazane su prethodno navedene tri dimenzije s četiri indikatora koji zajedno čine osnovicu za izračun indeksa ljudskog razvoja.

Slika 5. Dimenzije HDI

Izvor: Human Development Report, 2010.,

http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf

[pristupljeno: 18.8.2021.]

Što se tiče indeksa ljudskog razvoja za Hrvatsku, ona je 2011. godine zauzela 46. mjesto od ukupno 187 zemalja. U odnosu na prethodnu godinu Hrvatska je napredovala s 51. mjesta i zauzela je predzadnje mjesto u skupini „zemalja vrlo visokog razvoja“ (Iusinfo.hr, 2011).

Prema Human Development Report (2020) gdje su objavljeni rezultati HDI-a, za 2019. godinu Hrvatska je još malo uznapredovala u odnosu na poredak gdje se nalazila 2011. godine. Vrijednost HDI (2019) za Hrvatsku iznosila je 0,851 što ju je stavljalo na 43. mjesto. Pozicija Hrvatske je itekako bila izvrsna, budući da se na popisu nalazi 190 zemalja. Također, Frajman Ivković (2012:67) navodi kako ne mora nužno značiti da zemlje s najvišim indeksom ljudskog razvoja automatski imaju i najveći iznos BDP-a per capita. Primjerice, HDI za 2019. pokazuje kako je Norveška imala najveći iznos indeksa, no i dalje nije imala najveći iznos BDP-a (Human Development Reports, 2020).

U nastavku slijedi prikaz pozicije Hrvatske po pitanju vrijednosti HDI-a za 2019. godinu.

Tablica 1. HDI za 2019. godinu

Izvor: izrada autorice na temelju podataka: <http://hdr.undp.org/en/data> [pristupljeno: 18.8.2021.]

POZICIJA	DRŽAVA	HDI (2019. godina)
6.	Njemačka	0.947
22.	Slovenija	0.917
40.	Mađarska	0.854
43.	Hrvatska	0.851
64.	Srbija	0.806
73.	BiH	0.780

3.1.2.2. Pravi indikator progresa - GPI

Prema Frajman Ivković (2012:69) pravi indikator progresa ili skraćeno GPI izrađen je 1995. godine kao jedna od prvih alternativnih mjera BDP-u. Ovaj indeks pružao je mogućnost da tvorci politike na nacionalnoj, državnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini mjere kako njihovi građani žive u ekonomskom i socijalnom smislu. Svrha pravog indikatora progresa nije bila samo mjeriti ekonomski rezultat i transakcije, nego je glavni cilj GPI-a bio mjeriti blagostanje zemlje i kvalitetu života njezinih građana.

Frajman Ivković (2012:69) navodi Maryland kao primjer države koja je počela koristiti GPI u državnom planiranju. Njihov guverner Martin O'Malley je 2009. godine osnovao radnu grupu koja je zajedno sa sveučilištem istraživala kako vlada može mjeriti društveno blagostanje i razviti alternativu tradicionalnim ekonomskim indikatorima. Pravi indikator progresa za državu Maryland sastojao se od 26 indikatora podijeljenih u tri kategorije, a to su: ekonomski, socijalni i okolišni. Te tri kategorije mogu se povezati s ranije spomenutim stupovima održivog razvoja.

Na sljedećoj slici prikazane su prethodno navedene tri kategorije GPI-a.

Slika 6. Komponente GPI

Izvor: Frajman Ivković, 2012., http://www.efos.unios.hr/afrajman/wp-content/uploads/sites/49/2013/04/Doktorska-disertacija_Frajman-Ivkovic.pdf [pristupljeno: 7.7.2021.]

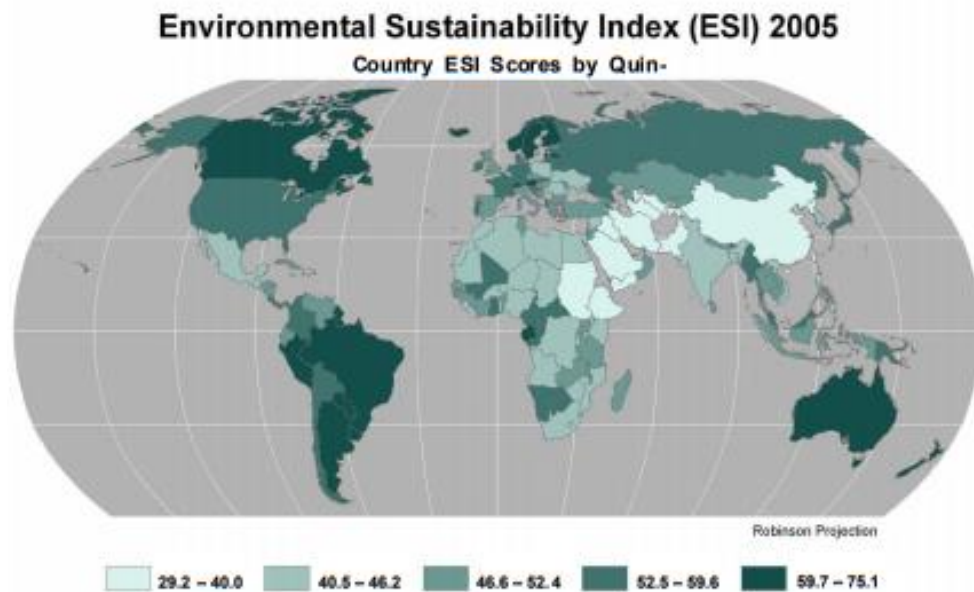
3.1.2.3. Indeks ekološke održivosti – ESI

Prema Frajman Ivković (2012:71) indeks ekološke održivosti ili kraće ESI bavi se sposobnošću države za zaštitu okoliša tijekom sljedećih nekoliko desetljeća, te također predstavlja alat za praćenje nacionalne performace okoliša. ESI sadrži 76 skupina podataka koji su dalje integrirani u 21 indikator ekološke održivosti. Indikatori ekološke održivosti omogućuju usporedbu kroz pet komponenti održivosti, a to su (Frajman Ivković, 2012:71):

1. sustav zaštite okoliša
2. smanjenje stresa okoliša
3. smanjenje ljudske ranjivosti
4. društvene i institucionalne kapacitete
5. globalno upravljanje.

ESI je prvi puta objavljen 2000. godine, a posljednja četvrta objava tog indeksa bila je ona iz 2005. godine čije izvješće je obuhvaćalo 146 zemalja. Prema izvješću za 2005. godinu najbolje su bile pozicionirane Finska, Norveška, Urugaj, Švedska i Island. Razlozi zašto su te zemlje

zauzele visoku poziciju su: osigurani prirodni resursi, niska gustoća naseljenosti te uspješno savladani izazovi razvoja (Frajman Ivković, 2012:71).

Slika 7. Mapa svijeta prema ESI-ju

Izvor: Benchmarking National Environmental Stewardship, 2005.,

https://sedac.ciesin.columbia.edu/es/esi/ESI2005_Main_Report.pdf [pristupljeno: 7.7.2021.]

Slika 7. prikazuje mapu svijeta prema analiziranom indeksu za 2005. godinu. Iz prikaza je vidljivo kako skupini najvećeg ESI-ja pripadaju SAD, Južna Amerika, Australija i europske skandinavske zemlje. Hrvatska je, također dosta dobro pozicionirana. Frajman Ivković (2012:72) navodi da je zauzela 19. mjesto s ESI-jem od 59,5 pri čemu je najlošiji rezultat ostvarila u komponenti globalno upravljanje, dok je najbolji rezultat zabilježen u komponenti smanjenje ljudske ranjivosti.

3.1.2.4. Milenijski ciljevi razvoja

„U rujnu 2000. godine državni tadašnjih 189 zemalja članica Ujedinjenih naroda usvojili su Milenijsku deklaraciju, politički dokument UN-a za 21. stoljeće, koji utvrđuje ciljeve na pojedinim područjima od interesa za sve članice kao i međunarodnu zajednicu u cjelini, te aktivnosti koje trebaju doprinijeti njihovom ostvarenju do 2015. godine“ (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2010:4). Prema Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija (2010:4) Milenijski ciljevi razvoja, ili kraće MDGs, pomagali su pri planiranju gospodarskog, društvenog, ekološkog i svakog drugog razvoja neke zemlje.

U političkom dokumentu pod nazivom Milenijska deklaracija nalazilo se osam glavnih Milenijskih ciljeva razvoja, a to su (United Nations Development Programme (2011), kako je navedeno u radu Frajman Ivković, 2012:75):

1. iskorijeniti ekstremno siromaštvo i glad,
2. osigurati univerzalno osnovno obrazovanje,
3. promovirati ravnopravnost spolova i osnaživanje žena,
4. reducirati smrtnost djece,
5. poboljšati zdravlje majki rodilja,
6. boriti se protiv HIV/AIDS-a, malarije i drugih zaraznih bolesti,
7. osigurati održivost okoliša,
8. razviti globalnu suradnju za razvoj.

Iz svega prethodno rečenog može se zaključiti kako je osnovna pretpostavka MDGs-a da svaki čovjek ima pravo na hranu, obrazovanje i zdravstvenu skrb, da je na globalnoj razini očuvanje okoliša prioritet, kao i da se MDGs mogu ostvariti kontinuiranim razvojem i jačanjem globalnog partnerstva u okviru kojeg najbogatiji trebaju pružiti pomoć najsiromašnijima (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2010:1).

3.1.2.5. Ciljevi održivog razvoja – SDGs

Ciljevi održivog razvoja ili kraće SDGs (The Sustainable Development Goals) usvojili su 2015. godine Ujedinjeni narodi, a nastali su kao proširenje Milenijskih globalnih ciljeva (Idop.hr, 2021). Te globalne ciljeve može se interpretirati kao akciju za zaustavljanje siromaštva, zaštitu planeta i osiguranje da do 2030. godine svi ljudi uživaju u miru i prosperitetu (Undp.org, 2021). Ista organizacija prenosi kako postoji 17 ciljeva održivog razvoja, te da razvoj mora uravnotežiti društvenu, gospodarsku i ekološku održivost. Agenda 2030 sadrži popis ciljeva koji trebaju pomoći u održivom razvoju, a to su (Worldtop20.org, 2021):

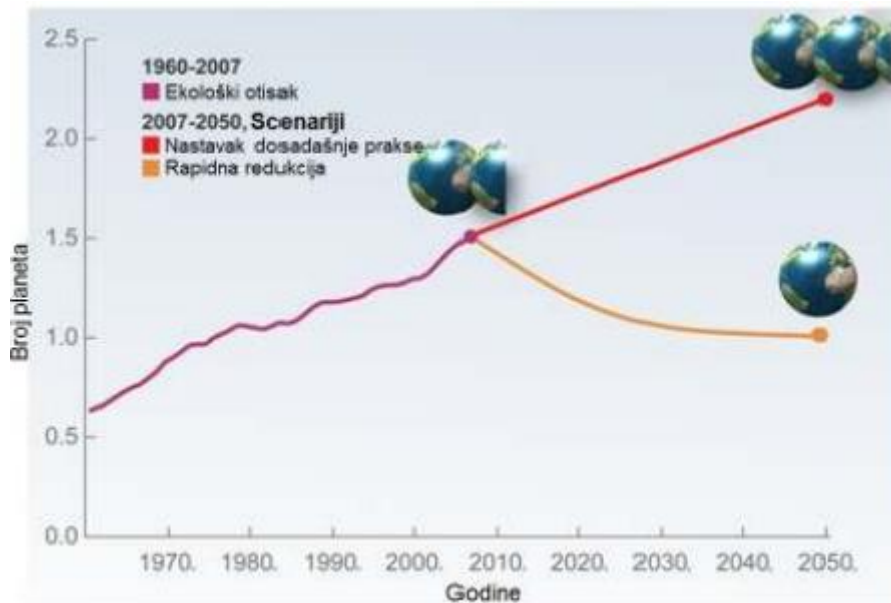
- uklonite siromaštvo
- izbrišite glad
- uspostavite dobro zdravlje i dobrobit
- omogućite kvalitetno obrazovanje
- provedite ravnopravnost spolova
- poboljšajte čistu vodu i kanalizaciju

- povećajte pristupačnu i čistu energiju
- stvorite dostojanstven rad i gospodarski rast
- povećajte industriju, inovacije i infrastrukturu
- smanjite nejednakost
- mobilizirati održive gradove i zajednice
- utjecaj Odgovorna potrošnja i proizvodnja
- organizirajte klimatsku akciju
- razvijte život ispod vode
- napredni život na kopnu
- jamče mir, pravdu i jake institucije
- izgradite partnerstva za postizanje ciljeva.

3.1.2.6. Ekološki otisak - EF

„Ekološki otisak svoj razvoj duguje Mathisu Wackernagelu koji ga je obrađivao u svom doktorskom radu 1990. godine, nakon njega je cijeli koncept razvijao William Rees koji je i stvorio ime ekološki otisak“ (Huđek, 2017:29). Uredništvo STEM (science, technology, engineering, and mathematics) područja (2018) definira ekološki otisak kao najjednostavniju mjeru ljudskog utjecaja na prirodne resurse. Zadatak ekološkog otiska je procijeniti je li ljudski život uistinu održiv za svakodnevne potrebe ljudi. Prema Frajman Ivković (2012:77) jedinična mjera u kojoj se EF izračunava su hektari (ha). EF ukazuje na to koliko je površine zemlje i vode potrebno za podržavanje ljudskog načina života, odnosno koliko vode i zemlje čovječanstvo treba kako bi proizvodilo sve potrebne resurse i apsorbiralo otpad, koristeći za to raspoloživu tehnologiju.

Prema organizaciji Earth overshoot day (2021) dan ekološkog duga označava datum kada je potražnja čovječanstva za ekološkim resursima i uslugama premašila ono što Zemlja može obnoviti u jednoj godini. U 2021. dan ekološkog duga pada na 29. srpanj. Kako bi se odredio taj dan u godini analizirane su promjene u emisijama ugljika, biokapacitetu šume i drugim čimbenicima koji bi mogli utjecati na ekološki otisak. Glavni pokretači sve većeg ekološkog otiska na Zemlju su povećanje emisije ugljičnog dioksida te smanjenje globalnog biokapaciteta šume.

Slika 8. Ekološki otisak – scenarij do 2050. godine

Izvor: Global Footprint Network, 2021., <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/#worldfootprint> [pristupljeno: 3.9.2021.]

Na prethodnoj slici je prikaz kretanja ekološkog otiska od 1960. godine do današnjih dana, te scenarij kretanja do 2050. godine. Budući da se broj stanovnika iz godine u godinu povećava, za svakog pojedinca će smanjenje ekološkog otiska biti pravi izazov. Nužno je djelovati prema smanjenju iskorištavanja Zemljinih kapaciteta jer već sada čovječanstvo troši više nego što se planet Zemlja stigne obnoviti u godinu dana.

3.2. Subjektivno blagostanje

Bitno je naglasiti kako ono što pojedinac osjeća o stanju u društvu ne mora nužno biti istovjetno stanju na koje ukazuju objektivni indikatori. Odnosno, isto kao što je važno „zdravlje“ gospodarstva neke države, važno je i „zdravlje“ samih građana. Ako je gospodarstvo neke države „zdravo“ i odlično funkcionira, ako je razina BDP-a na visokim razinama i prihodi građana također, ne mora nužno značiti da će sreća i blagostanje građana zbog toga isto rasti. Konačno, subjektivno (osobno, individualno) blagostanje može se definirati kao percepcija ljudi o zadovoljstvu vlastitim životom, ali i stanjem u društvu.

Frajman Ivković (2012:84) smatra da je subjektivno blagostanje doživljavanje života od strane pojedinca, odnosno percepcija životnog blagostanja od strane individue, a ne eksperata iz tog područja, kao što je to recimo slučaj kod objektivnog blagostanja.

Postoje brojne odrednice subjektivnog blagostanja, a u nastavku će biti navedene samo neke od njih. Prva odrednica jest dohodak koji se često stavlja u korelaciju s blagostanjem građana, ali isto tako je dobila i mnoštvo kritika. „Pozitivnu korelaciju između dohotka i subjektivnog blagostanja otkriva, među ostalima, Easterlin. Ta pozitivna korelacija postoji do određene razine dohotka i čini se snažnijom u zemljama u razvoju i među siromašnim dijelom populacije u bogatijim zemljama. Iznad granične vrijednosti, granična se korist dohotka za subjektivno blagostanje smanjuje“ (Zigante, 2008:120). Dakle, normalno je da do određene granice dohodak utječe na blagostanje pojedinca, no novac ne može trajno i pozitivno utjecati na sreću.

Prema Zigante (2008:120) druga odrednica subjektivnog blagostanja jest obrazovanje. Obrazovanje obično pozitivno utječe na blagostanje pojedinca zbog, primjerice, dobivanja kvalitetnijeg posla te višeg društvenog statusa. Dakle, zaposlenost pozitivno utječe na subjektivno blagostanje, dok nezaposlenost negativno utječe.

Osim prethodno nabrojanih odrednica, postoji još niz drugih. Podrazumijeva se da raste čovjekovo blagostanje i sreća ako je čovjek zdrav i ako su njegovi bližnji zdravi, ako imaju kvalitetne odnose unutar obitelji i s prijateljima, te ako imaju podupiruću okolinu u obitelji i na poslu. Važno je da čovjek ima potporu svoje obitelji jer to svakako doprinosi subjektivnom blagostanju, ali i sreći pojedinca. Također, podupiruća okolina na poslu svakako doprinosi boljem radnom okruženju, ali isto tako pozitivno djeluje na blagostanje i sreću.

U nastavku ovog potpoglavlja obradit će se pojmovi bruto nacionalne sreće i Svjetske baze sreće.

3.2.1. Bruto nacionalna sreća

Prema Despot (2015) bruto nacionalna sreća, ili skraćeno BNS, prvi puta se spominje u maloj himalajskoj državi pod nazivom Butan. Sedamdesetih godina prošloga stoljeća tadašnji kralj Jigme Singye Wangchuck, koji je tada imao svega 17 godina, uveo je koncept BNS-a kao mjeru razvoja zemlje i društvenog blagostanja ljudi. „Kralj Wangchuck zauzeo je stajalište da se sreća pojavljuje kada se istovremeno zajedno pojave i materijalni i duhovni razvoj te jedan drugoga osnažuju“ (Kotler, 2015:219).

Despot (2015) navodi da koncept koji je kralj Wangchuck provodio u svojoj državi nije bio baziran isključivo na ekonomskom i materijalnom rastu, nego na sreći stanovnika države Butan te očuvanje okoliša. Dakle, važno je naglasiti kako je u ovom konceptu ekonomski razvoj samo preduvjet za postizanje sreće i blagostanja, a svrha vlade je osiguranje uvjeta da građani postignu najviše što žele, uz uvjet da se vodi briga o zaštiti okoliša.

Kotler (2015:219) naglašava da otkako se koncept BNS-a pojavio, zaradio je veliki publicitet i sve više država se uključuje u razvijanje BNS-a kao mjere za određivanje blagostanja i sreće pojedinca. Države koje su se priključile daljnjem razvoju BNS-a su Engleska, Francuska, Danska, Brazil i druge.

3.2.2. Svjetska baza sreće

Prema Štojs (2019:6) Svjetska baza podataka o sreći pojedinaca predstavlja arhivu rezultata istraživanja o subjektivnom blagostanju i poimanju sreće od strane ispitanika. Ralašić i dr. (2018:358) navode da je Svjetsku bazu sreće pokrenuo osamdesetih godina prošlog stoljeća Ruut Veenhoven, nizozemski znanstvenik sa sveučilišta Erasmus. Svjetsku bazu sreće može se definirati kao znanstveni registar o subjektivnom uživanju u životu. Prilikom provođenja istraživanja blagostanja i sreće pojedinaca ocjene se kreću u rasponu od 1 do 10, pri čemu je 10 najveći stupanj sreće. Mulder (2019) ističe kako je Veenhoven direktor Svjetske baze podataka o sreći, a njegovo trenutno istraživanje bavi se subjektivnom kvalitetom života ljudi.

4. Izvješće o sreći

Nastavno na poglavlje o blagostanju, u ovome poglavlju dat će se pregled indeksa sreće na globalnoj, ali i na nacionalnoj razini. Bit će analizirani indeksi za zemlje Europske unije i Hrvatsku, te će se u konačnici provesti usporedba kvalitete života u EU i Hrvatskoj.

4.1. Analiza indeksa sreće u Hrvatskoj

Prema Ralašić i dr. (2018:370) postoji nekoliko indikatora koji omogućavaju praćenje kvalitete života u Hrvatskoj. U nastavku će biti obrađen Hendlav indeks optimizma (HIO), te Nacionalni indeks sreće (NIS).

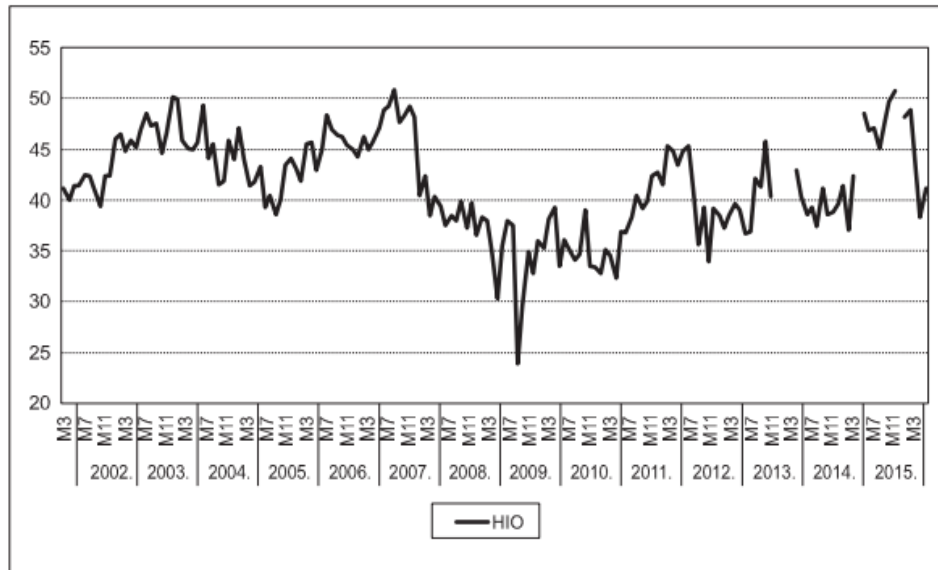
4.1.1. Hendlav indeks optimizma (HIO)

Hendlav indeks optimizma prati agencija Hendl od ožujka 2002. godine, a izračunava se kao prosjek sljedećih šest indeksa (Ralašić i dr., 2018:371):

1. trenutno zadovoljstvo općim kretanjem gospodarskih prilika u Hrvatskoj,
2. trenutno zadovoljstvo osobnom kvalitetom života,
3. prognoza kako će se osobna kvaliteta života mijenjati u idućih šest mjeseci,
4. prognoza kretanja gospodarskih prilika u Hrvatskoj u idućih šest mjeseci,
5. zadovoljstvo osobnom kvalitetom života u proteklih šest mjeseci,
6. predviđanja kako će se osobne financijske prilike mijenjati u idućih šest mjeseci.

Ralašić i dr. (2018:371) navode kako je svrha HIO prikazati ukupno društveno stanje u Hrvatskoj, a agencija Hendl ga konstruira na temelju intervjua na nacionalno reprezentativnom uzorku od 400 građana Hrvatske starijih od 15 godina.

Na sljedećoj slici vidi se prikaz kretanja Hendlavog indeksa optimizma za Hrvatsku u razdoblju od ožujka 2002. godine do veljače 2016. godine. Prema Ralašić i dr. (2018:372) vrijednosti HIO-a kreću se u rasponu od 0 čije je značenje „totalni pesimist“ do 100 čija je interpretacija „totalni optimist“. Za Hrvatsku u gore navedenome razdoblju, može se vidjeti kako su se vrijednosti kretale u rasponu od 35 do 50. Prema navedenim rezultatima može se zaključiti kako se Hrvatska nalazi negdje između, odnosno Hrvatsku se može svrstati negdje između „umjerenih pesimista“ i „srednjih optimista“. Dakle, na temelju Hendlavog indeksa optimizma Hrvatsku se smatra kao manje sretan europski narod.

Slika 9. HIO za Hrvatsku

Izvor: Ralašić i dr., 2018.,

file:///C:/Users/Asus/Desktop/zavr%C5%A1ni%20rad/Materijali/KB_002.pdf [pristupljeno:

8.7.2021.]

4.1.2. Nacionalni indeks sreće (NIS)

Ralašić i dr. (2018:373) tvrde da u odnosu na Hendllov indeks optimizma nacionalni indeks sreće detaljnija je mjera za ispitivanje sreće i blagostanja građana Hrvatske. Nacionalni indeks sreće je istraživanje koje se provodi od početka 2010. godine. Istraživanja provode časopis Banka i agencija Hendl. „Cilj NIS-a je, prema osnivačima, biti mjerljiv, brojčani indikator o kvaliteti života, zadovoljstvu i sreći u populaciji u Hrvatskoj, a time i o djelotvornosti vlasti i javnih politika u cilju zadovoljavanja potreba i očekivanja ljudi“ (Frajman Ivković, 2012:135). Prema Ralašić i dr. (2018:373) vrijednosti indeksa se kreću, isto kao i kod Hendllovog indeksa optimizma, od 0 do 100 bodova, pri čemu 0 označava najgoru, 100 najbolju, a 50 srednju vrijednost po pitanju sreće odnosno kvalitete života. Dakle, sve vrijednosti ispod 50 bodova mogu se okarakterizirati kao „nesreća“, a sve iznad te razine kao „sreću“.

Nacionalni indeks sreće	Prošli mjesec	Najnovije	Pad/porast
Zadovoljstvo trenutačnom životnom situacijom	51,3	52,8	1,5
Procjena zadovoljstva životnom situacijom za 2 godine	55,4	57,0	1,6
Emotivno stanje	60,4	61,9	1,5
Zdravlje	83,8	84,5	0,8
Zdravo ponašanje	67,5	67,8	-0,3
Radna (školska) okolina	69,1	69,0	-0,1
Pristup osnovnim potrebama	58,2	59,2	1,0
Ekološko ponašanje	50,0	50,6	0,6
Zadovoljstvo osobnim razvojem i socijalnom okolinom	70,9	71,7	0,8
NIS	62,0	63,3	1,3

Slika 10. Komponente NIS-a za 2010. godinu

Izvor: Banka, 2010., https://bib.irb.hr/datoteka/541937.Rad_Banka.pdf [pristupljeno: 8.7.2021.]

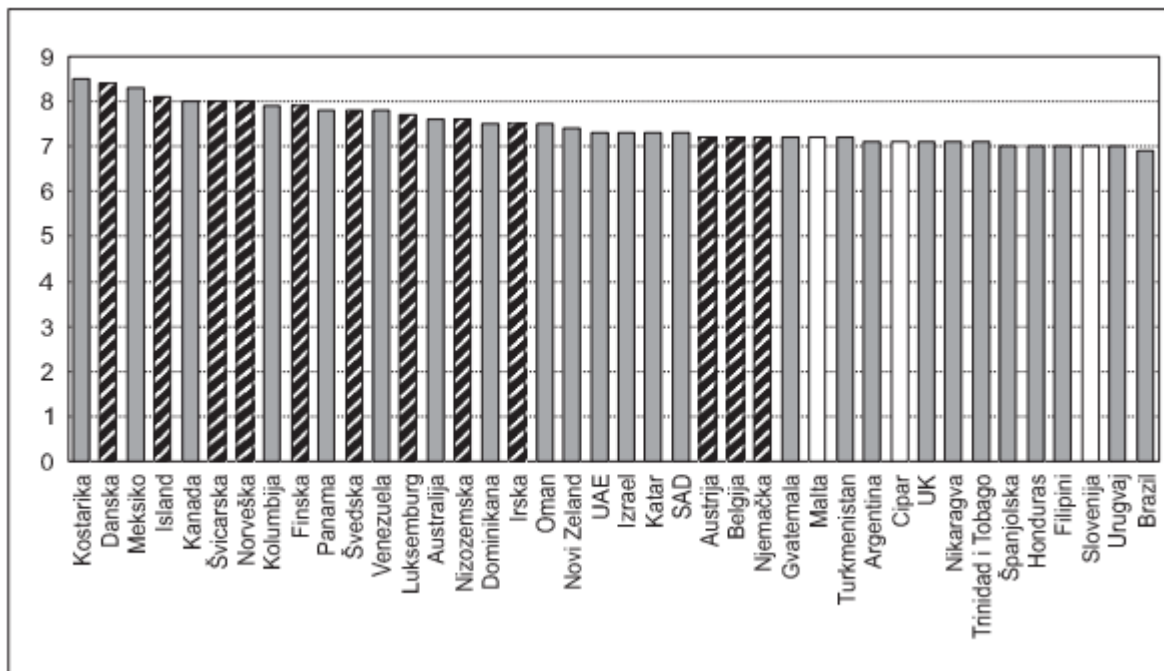
Na prethodnoj slici prikazane su komponente nacionalnog indeksa sreće. Iz priloženih podataka vidljivo je kako su Hrvati najzadovoljniji zdravljem (84,5), zdravim ponašanjem (67,8), radnom, odnosno školskom okolinom (69,0) te osobnim razvojem i socijalnom okolinom (71,7). Hrvati su najzadovoljniji s prethodno navedene četiri komponente iz razloga što se njihove vrijednosti nalaze iznad razine ukupnog NIS-a.

Frajman Ivković (2012:137) je zaključila kako se tijekom cijelog mjerenja NIS-a najlošija situacija očitovala u ekološkom ponašanju i zadovoljstvu trenutnom životnom situacijom.

Zaključno, na temelju Hendalovog indeksa optimizma i nacionalnog indeksa sreće može se zaključiti kako Hrvati i nisu baš najsretniji i najzadovoljniji narod. Ono na čemu bi Hrvatska trebala poraditi kako bi svojim građanima povećala blagostanje i sreću su svakako puno veća ekološka osviještenost, povećanje dohodaka, bolji i kvalitetniji radni uvjeti, veća uključenost naroda u donošenje odluka i mnoštvo drugih stvari koji imaju učinak na subjektivno blagostanje i sreću građana Hrvatske.

4.2. Analiza indeksa sreće u svijetu

U nastavku će biti prikazane 40 najsretnijih i 40 najmanje sretnih država svijeta prema Svjetskoj bazi sreće sveučilišta Erasmus. Ralašić i dr. (2018:358) navode da se ocjene kreću između 1 i 10, gdje ocjena 10 predstavlja najveći stupanj sreće. Podaci na grafikonima se odnose na prosječnu ocjenu za razdoblje između 2005. i 2014. godine za 158 država svijeta.

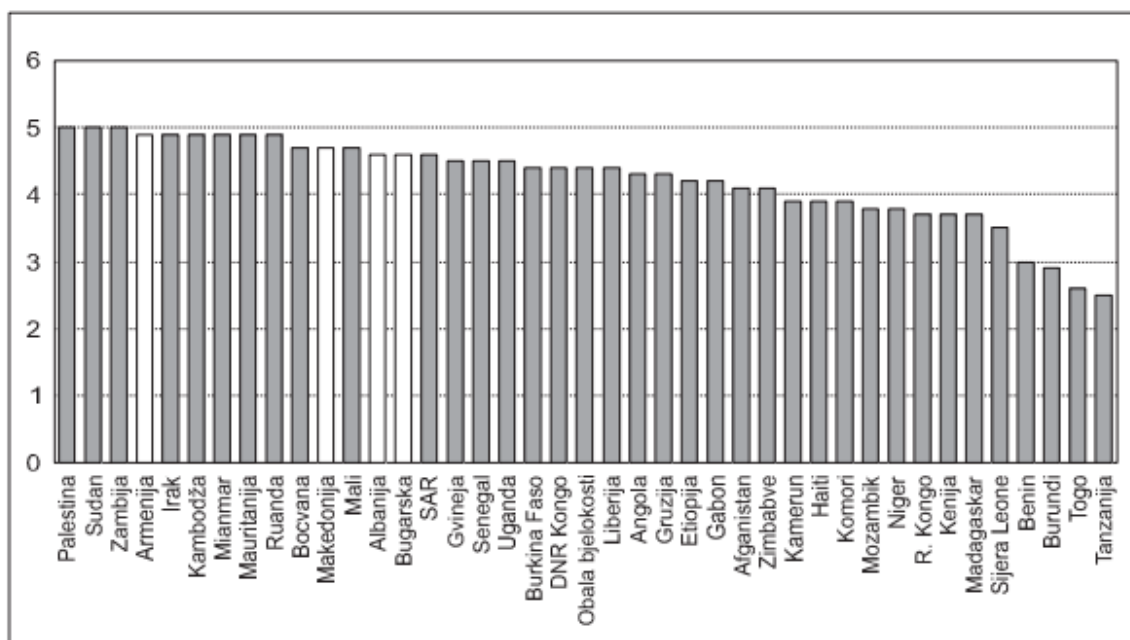

Slika 11. Najsretnije zemlje svijeta za razdoblje od 2005. do 2014.

Izvor: Ralašić i dr., 2018.,

file:///C:/Users/Asus/Desktop/zavr%C5%A1ni%20rad/Materijali/KB_002.pdf [pristupljeno: 8.7.2021.]

Na prethodnoj slici prikazane su najsretnije zemlje svijeta. Među njima se posebno istaknula Kostarika koja ima prosječnu ocjenu od 8,5 te je time postala najsretnija zemlja svijeta u promatranom razdoblju. Može se primijetiti i kako se 15 zemalja članica Europske unije našlo u 40 najsretnijih zemalja svijeta. Od članica EU najsretnijom se pokazala Danska s nešto malo manjim rezultatom od Kostarike.

Slika 12. Najmanje sretne zemlje svijeta za razdoblje od 2005. do 2014.

Izvor: Ralašić i dr., 2018.,

file:///C:/Users/Asus/Desktop/zavr%C5%A1ni%20rad/Materijali/KB_002.pdf [pristupljeno: 8.7.2021.]

Na slici 12. prikazane su prema Svjetskoj bazi sreće najmanje sretne države svijeta. Najlošiju ocjenu od svega 2,5 ima Tanzanija, a od zemalja Europske unije najmanje sretna je Bugarska.

4.3. Usporedba kvalitete života u EU i Hrvatskoj

U nastavku slijedi usporedba zadovoljstva životom u Hrvatskoj i zemljama Europske unije. Prokomentirat će se rezultati ostvareni po pitanju zadovoljstva financijskom situacijom, osobnim odnosima i zadovoljstva životom općenito.

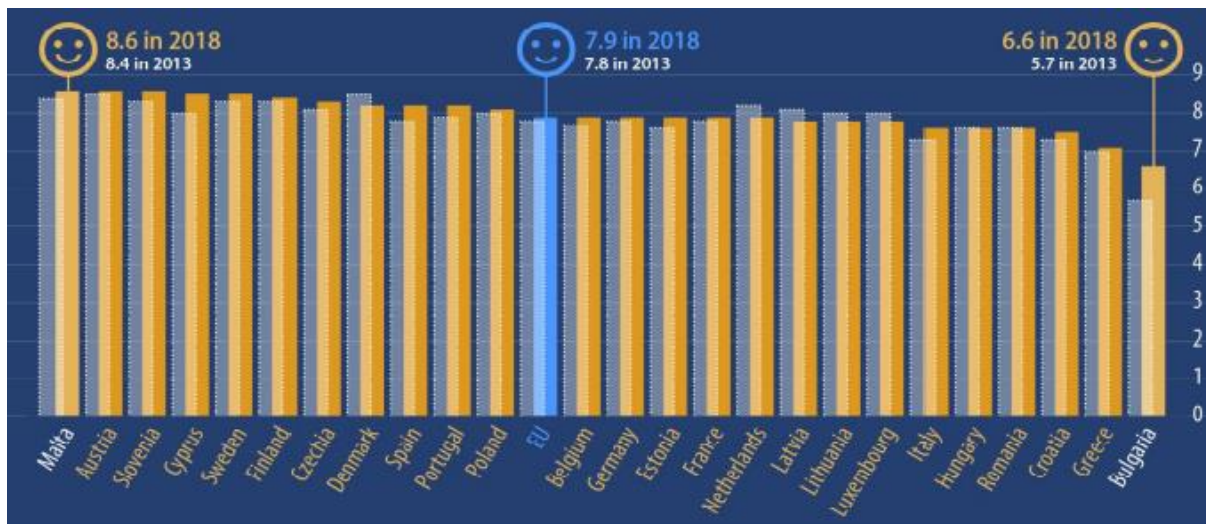
Prije analiziranja brojki bitno je naglasiti kako se pod životnim zadovoljstvom smatra kako pojedinac doživljava i ocjenjuje svoj život u cjelini. Ocjenjivanje kvalitete života kreće se na skali od 0 što znači „uopće nisam zadovoljan“ do 10 što znači „potpuno zadovoljan“. Također, podaci prikazani na sljedeće dvije slike preuzeti su s Eurostat stranice. Eurostat je statistički ured Europske unije koji, također, objavljuje subjektivne pokazatelje o dobrobiti ljudi u Europi (Eurostat newrelease, 2019:1).

Što se tiče zadovoljstva vlastitom financijskom situacijom koja je prikazana na sljedećoj slici po članicama Europske unije, najbolju ocjenu imale su Danska, Finska i Švedska. Prethodno navedene države jednako su bile zadovoljne svojom financijskom situacijom i u 2013. i u 2018. godini, a ocijenile su je s ocjenom 7,6. Bugarska je svoju financijsku situaciju proglasila najlošijom od svih članica Europske unije, a sa svojim niskim ocjenama slijedile su je Litva, Hrvatska i Grčka s ocjenom oko 5,1.

Slika 13. Zadovoljstvo vlastitom financijskom situacijom

Izvor: Europa.eu, 2019., <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10207020/3-07112019-AP-EN.pdf/f4523b83-f16b-251c-2c44-60bd5c0de76d> [pristupljeno: 8.7.2021.]

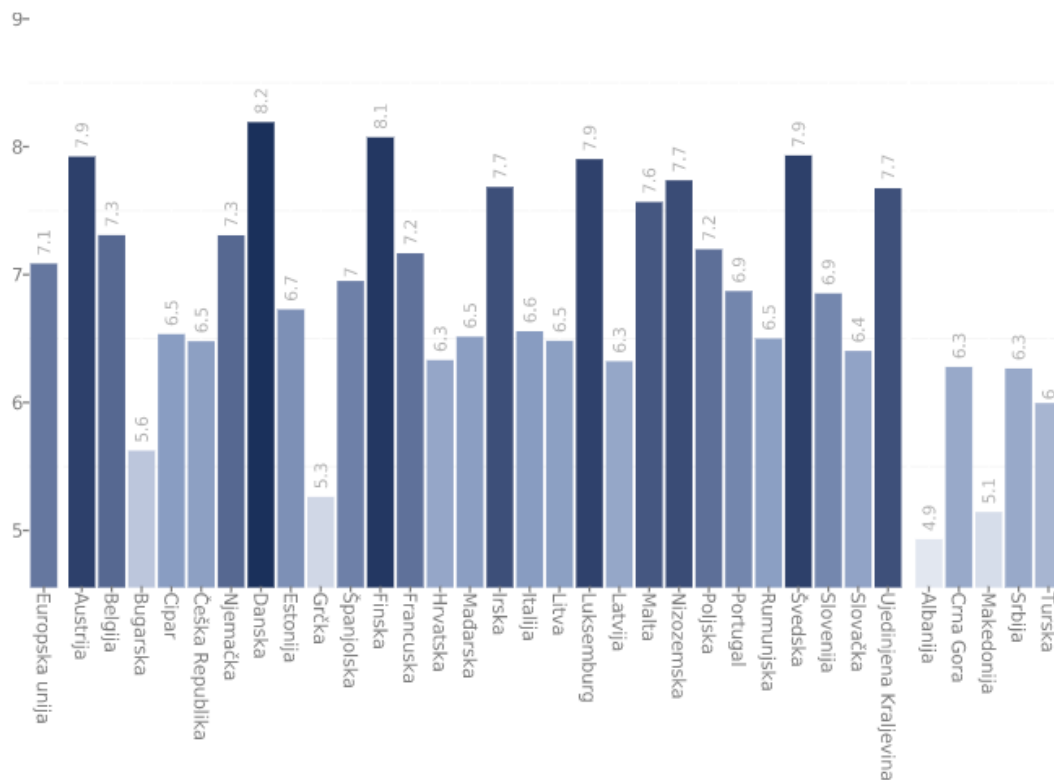

Slika 14. Zadovoljstvo osobnim odnosima

Izvor: Europa.eu, 2019., <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10207020/3-07112019-AP-EN.pdf/f4523b83-f16b-251c-2c44-60bd5c0de76d> [pristupljeno: 8.7.2021.]

Svojim osobnim odnosima s obitelji, prijateljima, radnim kolegama i slično najzadovoljnije su bile Malta, Austrija i Slovenija čije su ocjene za 2013. iznosile 8,4, a u 2018. su se vrlo malo povećale i iznosile su 8,6. Zemlja koja je bila najmanje zadovoljna svojim osobnim odnosima je Bugarska s ocjenom od oko 6,5, a slijedile su je Grčka s ocjenom od 7,0 i Hrvatska s ocjenom od oko 7,5.

U nastavku slijedi vizualni prikaz podataka o općenitom zadovoljstvu životom u EU za 2016. godinu. Podaci su preuzeti s Eurofoundove stranice. „Eurofoundovo Europsko istraživanje o kvaliteti života (EQLS) pruža jedinstven uvid u kvalitetu života, kvalitetu društva i kvalitetu javnih usluga za građane u cijeloj Europi“ (Eurofound, 2021).

Slika 15. Općenito zadovoljstvo životom u 2016. godini

Izvor: Eurofound.europa.eu, 2016., <https://www.eurofound.europa.eu/hr/data/european-quality-of-life-survey> [pristupljeno: 8.7.2021.]

Najveću ocjenu zadovoljstva životom od 8,2 ima Danska, a slijede ju Finska i Švedska. S druge strane najmanje zadovoljstvo životom ima Albanija s ocjenom 4,9 što je veoma nisko. Sa svojim također dosta niskim ocjenama, Albaniju slijede Makedonija (5,1) i Grčka (5,3).

5. Zaključak

Sreća je apstraktan pojam kojeg je u počecima istraživala i proučavala psihologija, filozofija i sociologija. No, u posljednjih nekoliko godina veliki značaj sreći i blagostanju građana pridaje i ekonomija. Do nedavno se blagostanje individue određivalo visinom BDP-a neke zemlje, no kako je BDP kao mjera blagostanja dobivala sve više kritika, bilo je nužno početi istraživati što to utječe na blagostanje i sreću građana neke zemlje. Iz toga razloga pojavile su se nove mjere, točnije, indeksi sreće koji blagostanje građana ne mjere samo kroz ekonomsku dimenziju nego i kroz neekonomsku. Easterlin je još 1974. godine ustanovio kako BDP ne može biti jedina mjera za određivanje blagostanja iz razloga što BDP, odnosno dohodak pojedinca, utječe samo do određene granice na blagostanje i sreću. Upravo zato što BDP nije potpuna mjera za određivanje blagostanja i sreće, ekonomski stručnjaci počeli su istraživati koje su to odrednice subjektivnog blagostanja.

Postoji mnoštvo odrednica subjektivnog blagostanja, i često se razlikuju od osobe do osobe. Unatoč tome, može se reći kako postoje neke „univerzalne“ odrednice koje kod svakog pojedinca izazivaju osjećaj blagostanja i sreće. U skupinu „univerzalnih“ odrednica mogu se uvrstiti zdravlje pojedinca i njemu bližnjih osoba, kvalitetna i „zdrava“ okolina, siguran i dobro plaćen posao, obrazovanje, obitelj i prijatelji, podupiruća okolina, kvaliteta okoliša i slično.

Zaključno, sreća je osjećaj koji traje kratko, dok je blagostanje doživljaj vlastitog života od strane pojedinca. Svakoj državi bi trebalo biti u interesu više biti usmjeren izučavanju odrednica sreće i što to utječe na blagostanje pojedinca jer upravo ljudi koji su zadovoljni svojim životom u globalu više mogu doprinijeti i sebi, ali i samom razvoju i napredovanju okoline u kojoj živi.

Hrvatska bi svakako trebala više poraditi na povećanju blagostanja iz razloga što se već dugi niz godina svrstava u manje sretan narod. Najviše bi se trebalo poraditi na financijskoj situaciji građana Hrvatske, na kvaliteti okoliša, zadržavanju mladih u državi na način da se omoguće sigurni i dobro plaćeni poslovi te većoj uključenosti građana u neke državne odluke koje se ne tiču samo onih koji te odluke inače donose, nego svih građana Hrvatske.

Literatura

1. Borić, E., Jindra, R., Škugor, A. (2008). Razumijevanje i primjena sadržaja cjeloživotnog učenja za održivi razvoj. *Odgojne znanosti*. 10(2), str. 315-327.
2. Borozan, Đ. (2016). *Vođenje i ekonomski razvoj – praktikum*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
3. Borozan, Đ. (2019). *Makroekonomija*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
4. Brkljačić, T., Kaliterna Lipovčan, Lj. (2010). Zadovoljstvo životom i osjećaj sreće kod studenata. *Suvremena psihologija*. 13(2), str. 189-201.
5. Despot, S. (2015). Zaboravimo BDP, budućnost je u ekonomiji sreće. Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zaboravimo-bdp-buducnost-je-u-ekonomiji-srece-20150829> [pristupljeno: 8.7.2021.]
6. Earth overshoot day. (2021). Earth overshoot day falls on July 29. Dostupno na: <https://www.overshootday.org/> [pristupljeno: 7.7.2021.]
7. Ekonomski rječnik. (2021). Bruto domaći proizvod – BDP. Dostupno na: <http://www.ekonomskirjecnik.com/definicije/bruto-domaci-proizvod-bdp.html> [pristupljeno: 3.7.2021.]
8. Eur-lex.europa.eu (2015). Pariteti kupovne moći. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/summary/HR/134019> [pristupljeno: 2.9.2021.]
9. Eurofound (2016). Europsko istraživanje o kvaliteti života 2016. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/surveys/european-quality-of-life-surveys/european-quality-of-life-survey-2016> [pristupljeno: 29.6.2021.]
10. Eurofound. (2021). Europsko istraživanje o kvaliteti života – vizualni prikaz podataka. Dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/data/european-quality-of-life-survey> [pristupljeno: 8.7.2021.]
11. Europski-fondovi.eu. (2021). Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Dostupno na: http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Nacionalna-razvojna-strategija-RH-do-2030.-godine_3.pdf [pristupljeno: 18.8.2021.]
12. Eurostat newrelease. (2019). How satisfied are people with their lives? Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10207020/3-07112019-AP-EN.pdf/f4523b83-f16b-251c-2c44-60bd5c0de76d> [pristupljeno: 8.7.2021.]
13. Frajman Ivković, A. (2012). Progres društva vođen subjektivnim blagostanjem: indeks sreće građana: doktorska disertacija. Dostupno na:

- http://www.efos.unios.hr/afrajman/wp-content/uploads/sites/49/2013/04/Doktorska-disertacija_Frajman-Ivkovic.pdf [pristupljeno: 29.6.2021.]
14. Frajman Jakšić, A., Ham, M., Redek, T. (2010). Sreća i ekološka svjesnost – čimbenici održivog razvoja. *Ekonomski vjesnik*. 23(2), str. 467-481.
 15. Freimann, A. (2020). Kvaliteta života i ekonomija sreće. Dostupno na: file:///C:/Users/Asus/Desktop/zavr%C5%A1ni%20rad/Materijali/1_Kvaliteta%20%C5%BEivota%20u%20EU%20i%20ekonomija%20sre%C4%87e.pdf [pristupljeno: 28.6.2021.]
 16. *Hrvatska enciklopedija* (2021). Ekonomski razvoj. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17378> Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [pristupljeno: 18.8.2021.]
 17. *Hrvatska enciklopedija* (2021). Kvaliteta života. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34866> Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [pristupljeno: 29.6.2021.]
 18. Hrvatska2030.hr. (2021). Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Dostupno na: <https://hrvatska2030.hr/> [pristupljeno: 18.8.2021.]
 19. Huđek, G. (2017). Održivi razvoj i ekološki otisak. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin:1363/preview> [pristupljeno: 7.7.2021.]
 20. Human Development Reports. (2020). Human Development Index (HDI) Ranking. Dostupno na: <http://hdr.undp.org/en/data> [pristupljeno: 6.7.2021.]
 21. Human Development Report. (2010). The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development. Dostupno na: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf [pristupljeno: 3.9.2021.]
 22. Husnjak, I. (2011). Financijska kriza i ekonomija sreće: utjecaj recesije na sreću: diplomski rad. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/520388?rad=520388> [pristupljeno: 30.6.2021.]
 23. Hzz.hr. (2021). Statistika tržišta rada. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/statistika/> [pristupljeno: 13.8.2021.]
 24. Idop.hr. (2021). 17 globalnih ciljeva za održivi razvoj koji će do 2030. promijeniti sliku svijeta. Dostupno na: <http://idop.hr/hr/dop-trendovi/ciljevi-odrzivog-razvoja/opcenito-o-globalnim-ciljevima-odrzivog-razvoja/17-globalnih-ciljeva-za-odrzivi-razvoj-koji-ce-do-2030-promijeniti-sliku-svijeta/> [pristupljeno: 19.8.2021.]

25. Iusinfo.hr. (2011). Hrvatska 46. po indeksu ljudskog razvoja. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/11228> [pristupljeno: 5.7.2021.]
26. Karlić, I. (2009). Dvoznačnost fenomena globalizacije. Za globalizaciju solidarnosti. *Filozofska istraživanja*. 29(1), str. 87-106.
27. Kotler, P. (2015). *Suočavanje s kapitalizmom: Prava rješenja za ekonomski sustav u nevolji*. Zagreb: Mate d.o.o.
28. Kuzmić, D. (2018). Veličina i struktura hrvatskog bruto domaćeg proizvoda. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foi%3A4480/datastream/PDF/view> [pristupljeno: 3.7.2021.]
29. Lončar, J. (2005). Globalizacija pojam, nastanak i trendovi razvoja. *Geoadria*. 10(1), str. 91-104.
30. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija. (2010). Osvrt na završni dokument summita o Milenijskim ciljevima razvoja 2010. Dostupno na: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/101126_mdg_zavrzni.pdf [pristupljeno: 7.7.2021.]
31. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija. (2010). Pregled postignuća Republike Hrvatske u ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja za razdoblje od 2006. do 2010. godine. Dostupno na: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/100917_postignuca_milenijski_ciljevi.pdf [pristupljeno: 7.7.2021.]
32. Moj-bankar.hr. (2021). Bruto domaći proizvod (BDP). Dostupno na: [https://www.moj-bankar.hr/kazalo/b/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-\(BDP\)](https://www.moj-bankar.hr/kazalo/b/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-(BDP)) [pristupljeno: 3.7.2021.]
33. Morris, D. (2005). *Što je sreća*. Zagreb: Algoritam.
34. Mulder, J. (2019). Ruut Veenhoven. Dostupno na: <https://personal.eur.nl/veenhoven/> [pristupljeno: 8.7.2021.]
35. Narodne-novine.hr. (2021). Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html [pristupljeno: 18.8.2021.]
36. Perković, B. (2017). Kako stoji Hrvatska na Indeksu ljudskog kapitala? Moglo je i gore! Dostupno na: <https://www.liberal.hr/kako-stoji-hrvatska-na-indeksu-ljudskog-kapitala--moglo-je-i-gore--737> [pristupljeno: 1.7.2021.]
37. Pharoskc.com. (2021). Državna potrošnja. Dostupno na: <https://hr.pharoskc.com/511-what-is-government-spending> [pristupljeno: 18.8.2021.]

38. Poslovni.hr (2018). Kvaliteta života: U 3 stvari Hrvatska je u europskom vrhu. Dostupno na : <https://www.poslovni.hr/hrvatska/kvaliteta-zivota-u-3-stvari-hrvatska-je-u-europskom-vrhu-344328> [pristupljeno: 30.6.2021.]
39. Ralašić, T., Bogdan, Ž. (2018). Sreća i ekonomska aktivnost. *Ekonomski pregled*. 69(4), str. 350-395.
40. Rječnik.com. (2021). Životni standard. Dostupno na: <https://www.xn--rjenik-k2a.com/%C5%BDIVOTNI%20STANDARD> [pristupljeno: 13.8.2021.]
41. Sajter, D. (2012). Ekonomija sreće. Dostupno na: <http://domagoj-sajter.from.hr/?p=276#.YOQOBugzbiU> [pristupljeno: 5.7.2021.]
42. Schopenhauer, A. (2021). Izreke i citati o sreći. Dostupno na: <http://pixelizam.com/izreke-i-citati-o-sreci/> [pristupljeno: 28.6.2021.]
43. Šakić, J. (2019). Utjecaj globalizacije na gospodarstvo Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://repositorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A3102/datastream/PDF/view> [pristupljeno: 2.7.2021.]
44. Štojs L. (2019). Povezanost indeksa sreće s razvojem društva: završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Dostupno na: file:///C:/Users/Asus/Desktop/zavr%C5%A1ni%20rad/Materijali/lidija_stojs_-_povezanost_indeksa_srece_sa_razvojem_drustva_-_završni_rad.pdf [pristupljeno: 8.7.2021.]
45. Undp.org. (2021). What are the Sustainable Development Goals? Dostupno na: https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=CjwKCAjw3_KIBhA2EiwAaAAlistEvaZUBEnNCSoGhuifTK8NPTIJtevOsXDIUnM2arAY7lrRXCfmdBoCak4QAvD_BwE [pristupljeno: 19.8.2021.]
46. Uredništvo STEM područja. (2018). Ekološki otisak. Dostupno na: <https://www.profil-klett.hr/ekoloski-otisak> [pristupljeno: 7.7.2021.]
47. Zigante, V. (2008). Vječna očekivanja: determinante subjektivnog blagostanja u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*. 32(2), str. 115-138.
48. Warbletoncouncil. (2019). 13 prednosti i nedostaci globalizacije (objašnjeno). Dostupno na: <https://bs.warbletoncouncil.org/ventajas-desventajas-globalizacion-3037> [pristupljeno: 2.7.2021.]

49. World Economic Forum (2013). The human capital report. Dostupno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_HumanCapitalReport_2013.pdf [pristupljeno: 30.6.2021.]
50. Worldtop20.org. (2021). Globalni izazov za transparentnost vlade: Ciljevi održivog razvoja (SDG) Agenda 2030. Dostupno na: https://worldtop20.org/global-movement?gclid=CjwKCAjw3_KIBhA2EiwAaAAlig7K-5PaP72G07IVHmNy8fjed0XayCKMvFu7G_bQ2gpNYozRJrUxoCT5sQAvD_BwE# [pristupljeno: 19.8.2021.]

Popis priloga

Slika 1. Stupovi održivog razvoja	11
Slika 2. BDP per capita u 2018. godini	16
Slika 3. SWOT analiza BDP-a kao mjere blagostanja	17
Slika 4. Glavni elementi sreće i blagostanja pojedinca	19
Slika 5. Dimenzije HDI	21
Slika 6. Komponente GPI	23
Slika 7. Mapa svijeta prema ESI-ju	24
Slika 8. Ekološki otisak – scenarij do 2050. godine	27
Slika 9. HIO za Hrvatsku	31
Slika 10. Komponente NIS-a za 2010. godinu	32
Slika 11. Najsretnije zemlje svijeta za razdoblje od 2005. do 2014.	33
Slika 12. Najmanje sretne zemlje svijeta za razdoblje od 2005. do 2014.	34
Slika 13. Zadovoljstvo vlastitom financijskom situacijom	35
Slika 14. Zadovoljstvo osobnim odnosima	36
Slika 15. Općenito zadovoljstvo životom u 2016. godini	37
Tablica 1. HDI za 2019. Godinu	22